

FLORA OG FAUNA

Udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland

*Blå Kærhøg (Circus cyaneus) ringmærket på Hjelm 1976.
(Foto: Kjeld Hansen)*

*Tidsskriftet bringer originale artikler
om udforskning af Danmarks plante- og dyreliv, mindre
meddelelser om biologiske emner samt anmeldelser
af naturhistorisk litteratur*

90. ÅRGANG 1. HÆFTE. MARTS 1984
ÅRHUS

FLORA OG FAUNA

udgivet af

NATURHISTORISK FORENING
FOR JYLLAND

med støtte af
undervisningsministeriet.

Udkommer med 4 hæfter om året
(marts, juni, september, december).

Tidsskriftet er medlemsblad for:
Naturhistorisk Forening for Jylland
Naturhistorisk Forening for Sjælland
Naturhistorisk Forening for
Lolland-Falster
Naturhistorisk Forening for Fyn

Indmeldelse i de pågældende foreninger
kan ske til formændene.

Abonnement kan desuden tegnes
i boghandelen eller ved henvendelse
til ekspeditionen.

Abonnementspris:

Danmark:

kr. 85,00 pr. årgang (incl. moms).

Udlandet:

US \$ 15,00 per year.

Trykt i Clemenstrykkeriet, Århus.

Redaktion:

Edwin Nørgaard,

Skjærsøvej 5, 8240 Risskov.

Tlf. (06) 17 7973.

Ekspedition:

Naturhistorisk Museum,

Universitetsparken, 8000 Århus C.

Tlf. (06) 12 97 77 (10-13).

Postkonto nr. 7 06 87 86.

ISSN 0015-3818

- halvfems årgange

Med dette hæfte indledes 90. årgang af »Flora og Fauna«, og nok er der endnu ti år til det helt store jubilæum, men bestyrelsen for »Naturhistorisk Forening for Jylland« har alligevel ment, at begivenheden bør markeres - ikke med et egentligt festskrift, men med en beskeden udvidelse af sideantallet i årgang 1984. På denne måde bliver det muligt at trykke flere almindelige artikler med botanisk og zoologisk indhold og desuden bringe en oversigt over »Flora og Fauna«s historie. Denne oversigt vil blive trykt i årgangens sidste hæfte.

Udvidelsens omfang kan ikke afgøres for øjeblikket. Men indsendte artikler - også fremtidige - vil blive behandlet på sædvanlig vis og publiceret i de kommende hæfter, efterhånden som der er plads. I denne forbindelse skal det nævnes, at ganske korte artikler og meddelelser er en mangelvare på redaktionen. Hvis nogen ligger inde med egnet stof af denne art, bør man sende det hertil, og der vil da være en mulighed for at få det i bladet inden for en rimelig tid.

Bestyrelsen har bedt mig pointere, at det sandsynligvis kun er i år, at en udvidelse af bladet kan forventes, og den bliver kun mulig ved ekstra økonomisk bistand fra forskellig side. F.eks. har Fredningsstyrelsen ydet tilskud til trykning af Kjeld Hansens artikel om fuglene på Hjelm i nærværende hæfte. Denne håndsrækning siger vi også tak for på dette sted.

I begyndelsen af 1970'erne oprettedes en fuglestation på øen Hjelm ud for Djurslands kyst. Initiativet kom fra nogle unge studerende med ornitologi som speciale, og daværende direktør for Naturhistorisk Museum, Århus, professor H. M. Thamdrup, viste sagen sin store interesse både ved den praktiske indretning og ikke mindst ved at skaffe økonomisk basis for stationens oprettelse og drift. Kjeld Hansens artikel viser, at anstrengelserne har båret frugt. Over 50.000 fugle fordelt på 99 arter er blevet ringmærket gennem de forløbne 14 år, adskillige artikler om fugles økologi og adfærd baseret på iagttagelser på øen er publiceret, og Hjelm er fra at være næsten overset af ornitologer nu blevet klassificeret som en fuglelokalitet af ekstraordinær betydning.

E.N.

Fuglene på Hjelm 1970-83

Af Kjeld Hansen

(Store Torv 18^{IV}, 8000 Århus C)

With an English Summary

Fredningsstyrelsens forskningsrapport nr. 12 fra naturreservaterne

INDLEDNING

Øen Hjelm (56°08' N, 10°48' E) ligger seks kilometer ude i Kattegat ved sydspidsen af Djursland. En beskrivelse af øen og betingelserne for koncentrationer af trækfugle på den er tidligere givet (Hansen 1973).

I årene 1970-83 er der drevet en udstrakt fuglestationsvirksomhed på Hjelm. Den har omfattet ringmærkning og observation af trækfugle samt optælling og ringmærkning af ynglefugle. I årsrapporter er der tidligere givet en summarisk fremstilling af fangsttal og usædvanlige observationer for hvert af årene 1970-76 samt 1982-83 (Hansen 1971, 1972, 1975, 1976b, Braae et. al. 1973, Hansen & Sønder 1974, Hørning 1982, 1983).

Nærværende afhandling giver en samlet fremstilling af øens fuglefauna. Trækgæster og ynglefugle omtales på baggrund af ringmærkningstal, observationer og optællinger gennem alle årene. Desuden bringes de direkte resultater af ringmærkningen.

TAK

Ringmærkning og observationer er foretaget af følgende personer, der alle takkes for deres store indsats:

Ebbe Arnfeldt Hansen, Lasse Braae, Per Clauson-Kaas, Hans Christophersen, Finn Dalberg Petersen, Gunner Friis-Jensen, John Frikke, Erik Hørning, Connie J. Johansen, Morten Jensen, Jens Kjærby Rasmussen, Niels Knudsen, Karsten Laursen, Thorkild Michaelsen, Uffe Midtgård, Hanne Møller, Ole Nøhr, Svend Rønne, Leif Schack-Nielsen, Hans Ulrik Skotte Møller, Erik Sønder og Lene Sørensen.

Desuden har følgende personer ydet praktisk bistand, lokaler, transport eller andet. De takkes alle for hjælpen:

Professor H. M. Thamdrup, Naturhistorisk Museum, Århus, fuldmægtig Poul Hald-Mortensen, Fredningsstyrelsen, lektor, mag. scient. Jørgen Ra-

bøl, Zoologisk Laboratorium, Københavns Universitet, fyrrkontrollør C. C. Albertsen, fiskeskipper Leif Olsen samt øens ejere ved direktør Erik Carl Nielsen.

MATERIALE OG METODER

Fig. 1 giver en oversigt over de perioder, hvor fuglestationen har været virksom. I de 14 år er det blevet til 716 observationsdage, der ligger med overvægt på forår og sommer.

I 1970-76 og 1982-83 er der ringmærket fugle i 10 timer dagligt med 25-35 net, såvidt vejret har tilladt det. Desuden er der foretaget daglige observationer af fugletrækket. I årene 1977-80 er der ringmærket et mindre antal ynglefugle og unger samt gjort spredte observationer. Arbejdsgang og notatteknik er tidligere beskrevet i detaljer (Hansen 1976c).

I 1974-76 er der foretaget optællinger af ynglefugle ved hjælp af kortlægningsmetoden samt direkte optælling. Metode og resultater er offentliggjort af Frikke (1979), hvis afhandling ligger til grund for opgivelserne af ynglefuglenes antal.

I gennemgangen af de enkelte arter er følgende kategorier benyttet til at beskrive hyppighed og regelmæssighed som henholdsvis trækgæster og ynglefugle:

Hyppighed som trækfugl

Meget sjælden: tre eller færre forekomster gennem alle årene. Nævnes med antal og dato.

Sjælden: 4-10 forekomster gennem alle årene. Nævnes med antal og dato.

Ret fåtallig: 11-50 forekomster gennem alle årene. Antal individer i alt nævnes.

Fåtallig: 11-50 individer pr. sæson.

Ret almindelig (Ret alm.): 51-200 individer pr. sæson.

Almindelig (Alm.): 201-1000 individer pr. sæson.

Meget almindelig (Meget alm.): flere end 1000 individer pr. sæson.

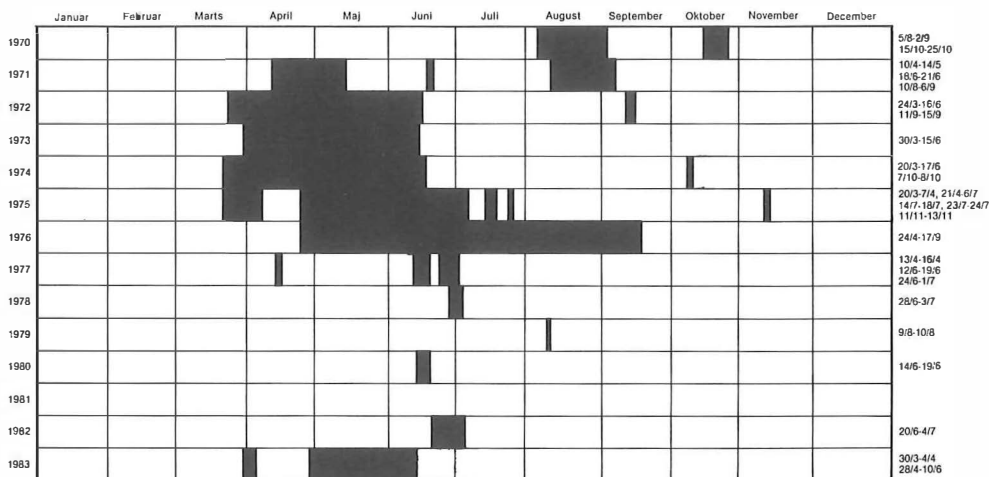

Fig. 1. Observationsperioder 1970-83. Med sort er markeret de 716 dage, hvor fuglestationen har været bemanded. Yderst til højre ses de nøjagtige perioder.

Observation periods 1970-83. Black columns indicate the 716 days, when the bird observatory has been manned. To the right the exact periods can be found.

Hyppighed som ynglefugl

Sjældnen: færre end tre par.

Fåtallig: færre end 10 par.

Almindelig (Alm.): færre end 51 par.

Meget almindelig (Meget alm.): flere end 50 par.

Regelmæssighed som trækfugl og/eller ynglefugl

Sporadisk: forekomster i to år eller færre.

Regelmæssig: ikke årlig, men forekomster i tre år eller flere.

Regelmæssig: forekommer hvert år.

Forkortelser

Desuden benyttes følgende forkortelser:

T: trækfugl.

Y: ynglefugl.

rmk.: ringmærket.

ad.: adult (voksen).

juv.: juvenil (ungfugl, flyvedygtig).

ru: redeunge, ikke flyvedygtig.

u: unge, ikke flyvedygtig.

1å: fuldt udvokset fugl fra samme kalenderårs ynglesæson.

1å+: fuldt udvokset fugl, der ikke er fra samme kalenderårs ynglesæson, men fra et tidligere.

2å: fuldt udvokset fugl fra sidste kalenderårs ynglesæson.

udv.: udvokset fugl, hvis alder ikke kendes eller kan bestemmes.

ex.: eksemplarer, individer.

p.: par (ynglepar).

genmelding: fugl ringmærket på Hjelm og fundet uden for øen.

aflæsning: fugl ringmærket uden for Hjelm og fundet på øen.

På side 5-18 omtales alle arter, der er konstateret på Hjelm i årenes løb. Gennemgangen er bygget op efter følgende system:

Først nævnes hyppighed og regelmæssighed som trækfugl med angivelse af tidligste og seneste forekomst samt største antal på en enkelt dag. Ved observationer af enkelte fugle er antallet ikke nævnt, kun datoer.

Dernæst omtales artens status som ynglefugl samt eventuelle data for tidligste og seneste ynglefund. Til sidst bringes genmeldinger og aflæsninger af hver art pr. 1.9. 1983. Foreligger der færre end seks genmeldinger/aflæsninger, nævnes alle i teksten. Hvor der er seks eller flere præsenteres de på kort. Genmeldinger er angivet med en sort cirkel, mens aflæsninger markeres med en sort firkant. Kun undtagelsesvis omtales aflæsninger på Hjelm af fugle, der er mærket tidligere på øen.

Træktider nævnes kun, hvor disse afviger fra den officielle oversigt over Danmarks fugle (Dybbro 1978). Latinske navne følger også denne oversigt.

RESULTATER

Der er iagttaget 200 fuglearter i perioden 1970-83. Heraf er 53 arter konstateret som ynglefugle.

Artsgennemgang

Rødstrubet Lom (*Gavia stellata*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: oliedræbt 26.3, 74: oliedræbt (mumie) 17.5.

Sortstrubet Lom (*Gavia arctica*)

Meget sjælden, sporadisk T. 75: i vinterdragt og stærk svingfjerfældning 20.-21.6, 5.7.

Lom sp. (*Gavia* sp.)

70: 2 ex. 17.10, 74: 13.4, 75: 26.3, 82: 2 ex. 20.6.

Nordisk Lappedykker (*Podiceps auritus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: oliedød (mumie) 3.6.

Gråstrubet Lappedykker

(*Podiceps griseigena*)

Meget sjælden, sporadisk T. 75: i sommerdragt 22.-24.3, 76: 27.7.

Toppet Lappedykker (*Podiceps cristatus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: oliedød (mumie) 23.4, 73: oliedød (mumie) 22.4.

Lappedykker sp. (*Podiceps* sp.)

70: oliedræbt (mumie) 27.8.

Mallemuk (*Fulmarus glacialis*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: 14.6, 76: 5 ex. (lys fase) 16.6, (lys fase) 22.6.

Sule (*Morus bassanus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 70: ad. 19.10, juv. 20.10, 5 ex. (2 ad., 3 juv.) 21.10, 3 ex. (ad., 2 juv.) 22.10, 2 juv. 23.10.

Skarv (*Phalacrocorax carbo carbo/sinensis*)

Ret alm., regelmæssig T. Raster på øen, oftest under 15 ex. Max: 55 ex. 15.4. 73. Både stor- og mellem-skarv forekommer.

Fiskehejre (*Ardea cinerea*)

Fåtallig, regelmæssig T. Overflyver øen, næsten altid enkeltindivider. Max: 9 ex. 6.6. 73.

Hvid Stork (*Ciconia ciconia*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: 19.5, 74: 3 ex. 19.5, 20.5.

Krikand (*Anas crecca*)

Sjælden, sporadisk T. 73: par 5.4, 76: par 27.4, hun 5.6, 8.8.

Gråand (*Anas platyrhynchos*)

Sjælden, regelmæssig T. Max: 3 ex. 1.4. 74.

Meget sjælden, uregelmæssig Y med 1-(2) par.

Han ad. rnk. 22.3. 75, skudt 29.8. 78 Hassenør, Ebeltoft.

Øen Hjelm set fra syd, august 1970. Trækfuglene raster især i de mange levende hegn omkring de tidligere marker. Fuglestationen har til huse i fyrbygningerne. (Foto: Kjeld Hansen).

Spidsand (*Anas acuta*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: han 2.5.

Pibeand (*Anas penelope*)

Sjælden, uregelmæssig T. 71: par 16.4, 72: 9 ex. 12.9, 14.9, 75: par 22.3, han 26.3, 14 ex. 31.3.

Skeand (*Anas clypeata*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: han 11.6.

Taffeland (*Aythya ferina*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: han 24.5.

Troldand (*Aythya fuligula*)

Sjælden, uregelmæssig T. 70: 5 ex. 22.10, 74: par 2.5, 2 par 6.5 og 8.-9.5, 75: 7 ex. 21.3.

Bjergand (*Aythya marila*)

Meget sjælden, sporadisk T. 70: 12-15 ex. 19.10.

Havlit (*Clangula hyemalis*)

Sjælden, uregelmæssig T. 71: han 20.-21.8, 72: oliedråbt 24.3, 74: dødfunden 19.4, 75: 4 ex. 21.3, han 26.3, 5 ex. 27.3, 77: oliedråbt 14.4.

Sortand (*Melanitta nigra*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest par eller flokke under 50 ex. Max: 100 ex. 24.3. 72. Oversomrende: han 15.6. 74.

Fløjsand (*Melanitta fusca*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest enkeltindivider eller flokke under 10 ex. Max: 50-100 ex. 27.3. 72.

Ederfugl (*Somateria mollissima*)

Meget alm., regelmæssig T. Hyppigt flokke på op til 2000 marts-november, overvejende hanner. Max: 8.-13.000 ex. syd for øen 16.6. 75. I maj-juli klar dominans af hanner. En flok på 347 ex. 29.5. 74 bestod af 228 ad. hanner, 73 juv. hanner og 46 hunner.

Fåtallig, regelmæssig Y med 5-10 par.

Hun ad. fundet oliedråbt 31.3. 73 rmk. som ad. 21.5. 71 Saltholm, Øresund.

Hvinand (*Bucephala clangula*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Max: 100 ex. 6.4. 75. Oversomrende 20.6. 70, 5.7. 75, 1.7. 82.

Toppet Skallesluger (*Mergus serrator*)

Alm., regelmæssig Y med 10-25 par. Max: 57 ex. 28.4. 75. Trækgæster kan ikke adskilles fra ynglefugle. Hvert år enkelte redefund og ællingekuld set.

Hun ad. rmk. 24.5. 75 fundet oliedråbt ca. 25.2. 79 Boeslum, Ebeltoft. Hun ad. rmk. 7.7. 76 skudt ca. 28.10. 77 Løgstør Bredning, Limfjorden. Hun ad. rmk. 8.5. 72 fundet død 17.10. 78 Rønsten, Mols.

Stor Skallesluger (*Mergus merganser*)

Meget sjælden, sporadisk T. 74: 6 ex. 27.3.

Lille Skallesluger (*Mergus albellus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 75: hun 23.3.

Gravand (*Tadorna tadorna*)

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-6 par. Trækfugle kan ikke adskilles fra ynglefugle. Max: 24 ex. 6.4. 74.

Hun ad. rmk. 9.4. 73 fundet død 7.9. 76 Insel Trischen, Schleswig-Holstein, Tyskland (54°03'N 08°40'E). Han ad. rmk. 9.4. 73 fundet død 10.5. 81 Skallingen, Jylland.

Grågås (*Anser anser*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest under 5 ex. Max: 80 ex. overflyvende 31.5. 76. Oversomrende i 80: 31 ex. 16.6, 49 ex. 17.6, 52 ex. 19.6.

Sædgås (*Anser fabalis fabalis*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: 2 ex. 16.4.

Gås sp. (*Anser* sp.)

72: 17.4, 1.5, 73: ca. 100 ex. 21.5, 45 ex. 22.5, 27.5.

Mørkbuget Knortegås

(*Branta bernicla bernicla*)

Meget sjælden, sporadisk T. 76: 8 ex. 25.4.

Bramgås (*Branta leucopsis*)

Meget sjælden, sporadisk T. 80: 2 ex. 17.-19.6. Sammen med grågæs.

Kanadagås (*Branta canadensis*)

Meget sjælden, sporadisk T. 75: 16.5.

Sangsvane (*Cygnus cygnus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 71: 43 ex. 11.4.

Knopsvane (*Cygnus olor*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest under 5 ex. Max: 21 ad. 2.6. 73.

Musvåge (*Buteo buteo*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest enkeltindivider eller færre end 4 ex. Max: 38 ex. 28.3. 74.

Fjeldvåge (*Buteo lagopus*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Næsten altid enkeltindivider. Max: 12 ex. 7.10. 74. En tidlig 9.8. 70 og en sen 24.-25.5. 73. I alt 53 ex.

Spurvehøg (*Accipiter nisus*)

Ret alm., regelmæssig T. Ses dagligt med 1-(2) ex. i marts-april. Max: 6 ex. 2.4 og 5.4. 74.

Hun ad. rmk. 11.4. 71 fundet død 27.3. 72 Farum, Sjælland. 2å rmk. 19.5. 72 fundet død 9.5. 73 Hautès-Pyrénées, Frankrig (43°14' N, 00°05' E).

Duehøg (*Accipiter gentilis*)

Meget sjælden, sporadisk T. 70: 23.-24.8, 71: 12.4, 73: 12.5.

Rød Glente (*Milvus milvus*)

Sjældnen, sporadisk T. 76: 2.6, 2 ex. 11.6, 20.6, 83: 9.6.

Sort Glente (*Milvus migrans*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 72: 2 ex. 28.5, 74: 20.5, 75: 15.5, 76: 17.5, 83: 16.5.

Havørn (*Haliaëtus albicilla*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 75: juv. 11.11. Gylpboller med hærerester viste, at fuglen havde opholdt sig nogen tid på øen. Muligvis forsøg på overvintring.

Hvepsevåge (*Pernis apivorus*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest under 5 ex. Max.: 47 ex. 27.5. 76. Tidligste: 4 ex. 24.4. 73.

Rørhøg (*Circus aeruginosus*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Tidligste: hun 19.4. 71. Max.: 4-(8) ex. 12.5. 75. I alt 40 ex., heraf kun 2 han ad.

Blå Kærhøg (*Circus cyaneus*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Kun enkeltindivider. Tidligste: 29.3. 74. I alt 17 ex., heraf kun 1 han ad.

Hedehøg (*Circus pygargus*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 74: han juv. 20.5, 76: hun/juv. 16.6. 83: han ad. 20.5., hun/juv. 3.6.

Fiskeørn (*Pandion haliaëtus*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Tidligste: 3.4. 74, seneste: 17.6. 75. Max: 2 ex. 8.6. 76. I alt 23 ex.

Lærkefalk (*Falco subbuteo*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste: 4.5. 76, seneste: 3.7. 75. Max: 2-3 ex. 6.6. 73. I alt 21 ex.

Vandrefalk (*Falco peregrinus*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 73: ad. 2.4, juv. 7.5.

Dværgfalk (*Falco columbarius*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 70: 25.10, 72: 27.4, 8.5, 74: 17.4, 25.4, 75: han rnk. 11.5, 76: 1.5, 5.9, 83: 28.4.

Aftenfalk (*Falco vespertinus*)

Meget sjældnen, uregelmæssig T. 71: han ad. 13.5. 73: han ad. 25.5. 76: hun/juv. 22.7.

Tårnfalk (*Falco tinnunculus*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Max: 6 ex. 14.5. 74.

Agerhøne (*Perdix perdix*)

Større antal fugle udsat i 70'erne af jagtkonsortium. Af mangel på ferskvand overlevede fuglene kun nogle uger.

Vagtel (*Coturnix coturnix*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 72: hørt 11.6.

Fasan (*Phasianus colchicus*)

Set alle år, max: 100 ex. 12.8. 71. Udsat af øens jagtkonsortium. En lille bestand synes at kunne overleve.

Trane (*Grus grus*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 74: 15.5, 76: 2 ex. 29.5.

Grønbenet Rørhøne (*Gallinula chloropus*)

Sjældnen, regelmæssig T. 71: 10.4, 12.4, 3.-6.5, 74: 11.4, 75: 29.4, 76: 12.5.

Blishøne (*Fulica atra*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 72: 5.4.

Strandskade (*Haematopus ostralegus*)

Alm., regelmæssig T. Max: 209 ex. 27.3. 75.

Alm., regelmæssig Y med 20-25 par. Tidligste redefund: 2 æg 16.4. 71.

Ad. rnk. 29.5. 72 fundet død 22.4. 76 Den Helder, Holland (52° 58' N, 04° 46' E). Ad. rnk. 12.5. 73 fundet død 30.7. 77 Ahl Strand, Ebeltoft. Ad. rnk. 13.5. 75 fundet død 4.10. 78 Hjelm.

Vibe (*Vanellus vanellus*)

Fåtallig, regelmæssig T. Max: 16 ex. 10.4. 71.

Sjældnen, regelmæssig Y med 1-3 par. Redefund 12.4. 71.

Stor Præstekrave (*Charadrius hiaticula*)

Sjældnen, regelmæssig Y med 1-2 par.

Hjeje (*Pluvialis apricaria*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Max: 25 ex. 3.8. 76. Hyppigst under 5 ex. I alt 57 ex.

Strandhjeje (*Pluvialis squatarola*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 70: 11.8., 13.-14.8., 71: 17.8., 72: 12.9., 74: 2.5., 75: 5.5., 76: 1.8., 2 ex. 4.8., 25.8.

Stenvender (*Arenaria interpres*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 70: 8.8., 72: 30.4, 73: 2 ex. 7.5, 74: 23.5, 76: 3 ex. 20.7, 2 ex. 1.8.

Dobbeltbekkasin (*Gallinago gallinago*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Altid enkeltindivider. I alt 21 ex.

Enkeltbekkasin (*Limocryptes minimus*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 74: 7.10.

Skovsneppe (*Scolopax rusticola*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Max: 2-3 ex. 25.3. 72. I alt 17 ex.

Stor Regnspove (*Numenius arquata*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Max: 29 ex. 28.6. 75.

Lille Regnspove (*Numenius phaeopus*)

Ret fåtallig/visse år fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Max: 24 ex. 8.5. 75.

Stor Kobbersneppe (*Limosa limosa*)

Meget sjælden, sporadisk T. 74: 27.4.

Lille Kobbersneppe (*Limosa lapponica*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: 4.5.

Mudderklire (*Tringa hypoleucos*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest 1-2 ex. Tidligste: 28.4. 73. Max: 19 ex. 1.8. 76.

Svaleklire (*Tringa ochropus*)

Sjælden, uregelmæssig T. 70: 8.8, 72: 10.4, 15.6 (rmk.), 76: 26.4., 2.8., 77: 17.6., 80: 18.6., 82: 2.7.

Rødben (*Tringa totanus*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest 1-2 ex. Tidligste: 24.3. 75. Max: 4 ex. 6.8. 70.

Sortklire (*Tringa erythropus*)

Sjælden, uregelmæssig T. 71: 17.8, 74: 12.5, 75: 18.5, 76: 8.5, 6.6, 77: 16.-17.6.

Hvidklire (*Tringa nebularia*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Oftest 1-2 ex. Tidligste: 2 ex. 1.5. 72. Max: 3 ex. 21.5. 74. I alt 24 ex.

Islandsk Ryle (*Calidris canutus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 76: 17 ex. 2.8.

Almindelig Ryle (*Calidris alpina*)

Meget sjælden, sporadisk T. 76: 6.8., 23.8.

Sandløber (*Calidris alba*)

Meget sjælden, sporadisk T. 75: 16.5, 76: 22.8.

Brushane (*Philomachus pugnax*)

Sjælden, uregelmæssig T. 73: 9 ex. 7.5, 75: 11.6, 76: 13.5, 77: 8 ex. 17.6, 80: 2 ex. 18.6.

Klyde (*Recurvirostra avosetta*)

Meget sjælden, uregelmæssig T. 72: 25.3, 73: 4 ex. 17.4, 76: 21.5.

Mellemkjove (*Stercorarius pomarinus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: lys 28.5.

Almindelig Kjove

(*Stercorarius parasiticus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 70: 28.8, 74: mørk 20.4.

Kjove sp. (*Stercorarius* sp)

70: 19.10, 74: 23.4, 78: mørk 30.6, 82: 27.6.

Svartbag (*Larus marinus*)

Almindelig, regelmæssig Y med 13 par. Stor fremgang fra 71: 2 par til 83: 13 par. Indvandring fra Samsø og Hirsholmene. Større antal overnatter i hårdt vejr: 60 ex. 29.3. 72, 94 ad. 11.4. 73, ca. 100 ex. 27.3., 80 ex. 11.11. 75.

Genmeldinger, se fig. 2.

Sildemåge (*Larus fuscus intermedius*)

Alm., regelmæssig Y med 30 par. Fremgang fra 72: 7 par.

Ex. tilhørende racen *graellsii* yngede sammen med en *intermedius* i årene 72-75.

Sølvmåge (*Larus argentatus*)

Meget alm., regelmæssig Y med 1000-600 par. Antal i tilbagegang.

Æglægning ult. 4, tidligste 20.4. 74. Klækning med. 5, tidligste 18.5. 75. Genmeldinger, se fig. 3 A-B.

Hvidvinget Måge (*Larus glaucooides*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: juv 25.4.

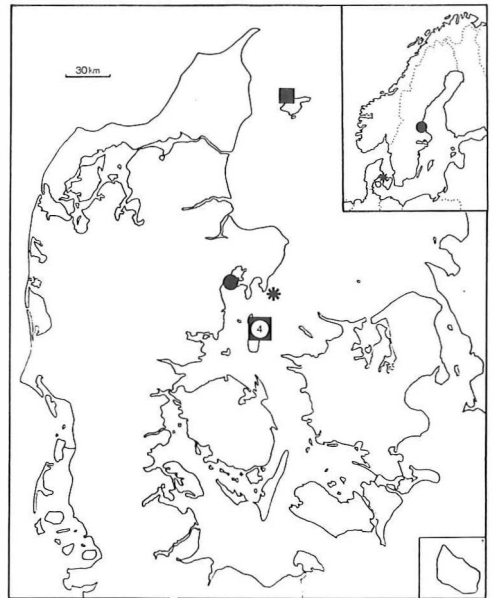

Fig. 2. Genmeldinger af Svartbag. De fire fugle fra Samsø og den ene fra Nordre Rønner er alle afløst som ynglefugle på Hjelm. Den svenske genmelding er fra en fugl, der blev ringmærket som adult på øen. Recoveries of Great Black-backed Gull.

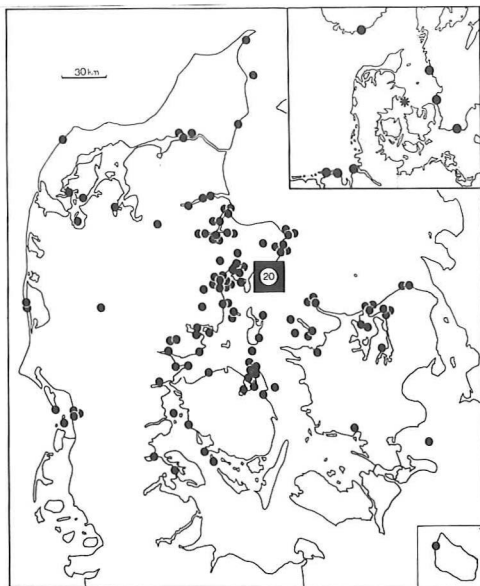

Fig. 3 A. Genmeldinger af Sølvmåge i det første leveår (12 måneder). Indsat foroven er genmeldinger fra udlandet.

Recoveries of Herring Gull in first year (12 months).

Gråmåge (*Larus hyperboreus*)

Meget sjælden, uregelmæssig T. 73: 30.3, 74: 3.6, 76: 8.5. Alle 2å fugle.

Stormmåge (*Larus canus*)

Meget alm., regelmæssig Y med 800-300 par. Antal i tilbagegang, bl.a. på grund af voldsom prædation fra Sølvmåge (Hansen 79, s. 26 ff, s. 53). Æglægning pr. 5, tidligste 3.5. 75. Alle fugle forlader øen ult. 7.

Genmeldinger, se fig. 4.

Hættemåge (*Larus ridibundus*)

Alm., regelmæssig T. Ult.3-med./ult.4 forekommer næsten udelukkende ad., derefter optræder 2å fugle med samme hyppighed som ad. Fra ult.5 dominerer ad. atter. Max: 104 ad. 24.3. 75.

Sorthovedet Måge (*Larus melanocephalus*)

Meget sjælden, sporadisk T/Y. 75: han ad. 27.4.-12.5. Opholdt sig i koloni af stormmåger, hvor den skrabe redeskål og gjorde parringsforsøg med Stormmåge.

Ride (*Rissa tridactyla*)

Sjælden, sporadisk T. 70: juv. 20.10, 6 (ad., 5 juv.) 21.10, 75: ad. 12.5, 83: 3 ad. 28.5.

2å+ fundet død 2.5. 83 rnk. 6.2. 83 Gilleleje, Sjælland.

Fjordterne (*Sterna hirundo*)

Alm./fåtallig, regelmæssig Y med 3-17 par. Stor tilbagegang, p. gr. af prædation af måger, oversvømmelser og forstyrrelser. Tidligste 2 ex. 8.5. 83.

Havterne (*Sterna paradisaea*)

Sjælden, sporadisk Y med 1 par. Formentlig ynglede 1 par i 73, desuden 1 par med rede 82. Ellers kun 75: 7.5., 7 ex. 13.5.

Dværgeterne (*Sterna albifrons*)

Meget sjælden, sporadisk T. 82: 2 ex. 25.6.

Splitterne (*Sterna sandvicensis*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest 2 ex. Tidligste 2 ex. 14.4. 74. Max: 10 ex. 15.6. 74.

Alk (*Alca torda*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: oliedræbt 26.3.

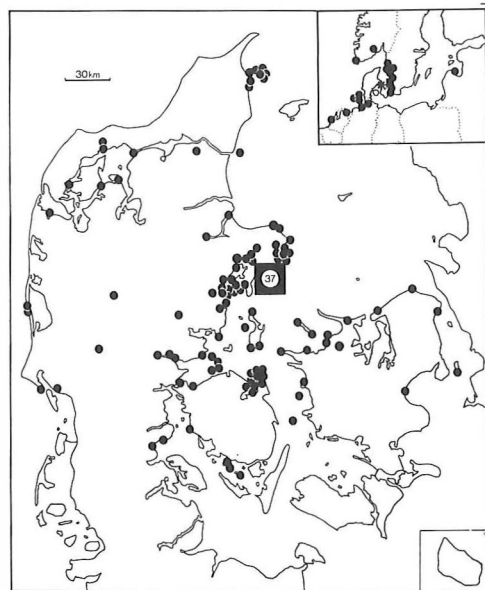

Fig. 3 B. Genmeldinger af Sølvmåge, der er ældre end 1 år (12 måneder). De voksne sølvmåger strejfer mindre end ungfuglene, og de genmeldes derfor hyppigere nær kolonien. Koncentrationen af genmeldinger omkring Hirsholmene skyldes fugle, der er dræbt som led i mågebekæmpelse. Indsat foroven er genmeldinger fra udlandet.

Recoveries of Herring Gull, older than first year (12 months).

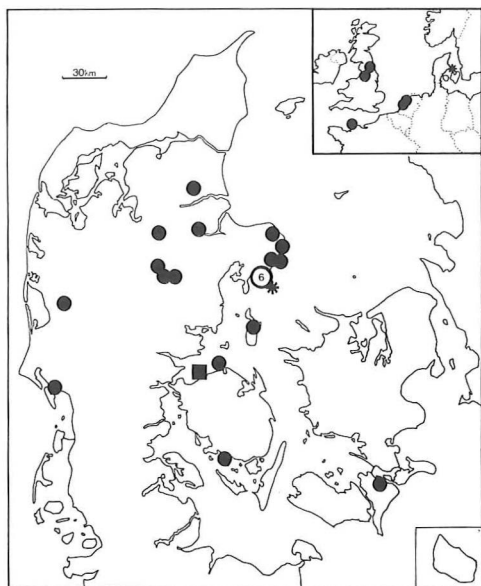

Fig. 4. Genmeldinger af Stormmåge. Indsat foroven er genmeldinger fra udlandet.

Recoveries of Common Gull.

Tøjst (*Cephus grylle*)

Fåtallig/sjældnen, regelmæssig Y med 1-10 par. Stor tilbagegang p. gr. af olieforureninger og forstyrrelser. Max: 20 ex. 20.4. 73.

2å oliedråbt 15.4. 79 rmk. som ru 28.7. 78 Nidingen, Onsala, Halland, Sverige (57°18' N, 11°54' E).

Turteldue (*Streptopelia turtur*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 72: 2.6., 4.-7.6., 15.6., 73: 23.-24.5., 83: 5.6.

Tyrkerdue (*Streptopelia decaocto*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest 1-(2) ex. Tidligste 8.4. 74. Max: 4 ex. 13.5. 75.

Huldue (*Columba oenas*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider i flokke af ringduer. Tidligste 27.3. 74, seneste 5.6. 73. Max: 2 ex. 2.4. og 9.4. 74. I alt 15 ex.

Ringdue (*Columba palumbus*)

Alm., regelmæssig T. Max: 138 ex. 31.3. 74.

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-8 par. Tidligste æde-fund: 2 æg 30.3. 73, seneste: 2 æg 11.9. 76.

Ad. rmk. 5.5. 73 skudt 22.8. 74 Ed, Älvsborg Län, Sverige (58°40' N, 12°20' E).

Gøg (*Cuculus canorus*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Tid-

ligste 8.5. 73 og 75. Max: 3 ex. 23.5. 73 og 3.6. 74. Muligvis ynglefugl, men beviser mangler.

Natugle (*Strix aluco*)

Meget sjældnen, uregelmæssig T. 70: 17.10, 75: 27.5, 77: 30.6.

Skovhornugle (*Asio otus*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 73: 3.5, 5.5, 74: 22.4, 75: 6.5.

Mosehornugle (*Asio flammeus*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Kun enkeltindivider. Tidligste 31.3. 72, seneste 2.6. 72. I alt 21 ex.

Natravn (*Caprimulgus europaeus*)

Sjældnen, uregelmæssig T. 72: 5.6., 75: 30.5., 76: han 20.5., hun 29.5., begge rmk., 83: 9.6.

Mursejler (*Apus apus*)

Meget alm., regelmæssig T. Hvert år flere dage med meget stort træk. Tidligste 2.5. 72. Max: »500 ex. på 2½ time« 17.8. 70, »flere end 500« 25.5. 75, »enormt mange, omkring 10.000« 26.5. 76.

Biæder (*Merops apiaster*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 74: 2 ex. 5.6.

Hærfugl (*Upupa epops*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 74: 7.5.

Stor Flagspætte (*Dendrocopos major*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Invasionsagtig optræden i 73. Tidligste 25.3. 75, seneste 30.5. 76. Max: 4 ex. 24.4. 73. I alt 40 ex.

Vendehals (*Jynx torquilla*)

Fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 19.4. 71, seneste 5.6. 74. Max: 10-15 ex. (7 rmk.) 11.5. 75.

Ad. rmk. 2.5. 72 aflæst 16.5. 72. Ljunghusen, Malmöhus Län, Sverige (55°24' N, 12°55' E).

Toplærke (*Galerida cristata*)

Meget sjældnen, sporadisk T. 76: 30.5.

Hedelærke (*Lullula arborea*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Tidligste og max: 7 ex. 23.3. 74, seneste 14.5. 75. Efterår: 6 ex. 18.10, 2 ex. 19.10. 70. I alt 25 ex.

Sanglærke (*Aluda arvensis*)

Alm., regelmæssig T. Max: 200 ex. 25.3. 74.

Alm., regelmæssig Y med ca. 25 par.

Landsvale (*Hirundo rustica*)

Meget alm., regelmæssig T. Tidligste 22.3. 74, seneste 3 ex. 8.10. 74. Max: 250 ex. 22.5. 72. Hvert efterår raster 200 ex. dagligt 8/pr.9.

Alm., regelmæssig Y med 8-12 par.

1å rmk. 2.9. 70 fundet død 2.4. 71 Pretoria, Transvallis, Sydafrika (25°45' S, 28°12' E). Ad. rmk. 1.6. 72 aflæst 2.9. 72 Niedergurig, Dresden, DDR (51°14' N, 14°39' E). 1å aflæst 27.8. 70 rmk. som 1å 17.8. 70 Lille Åmose, Sjælland. 1å aflæst 30.8. 70 rmk. som 1å 25.8. 70 Egens, Jylland. 1å aflæst 2.9. 70 rmk. som ru 28.6. 70 Dråby, Ebeltoft.

Bysvale (*Delichon urbica*)

Alm., regelmæssig T. Tidligste 29.4. 74. Max: 300 ex. 12.5. 74. Fåtallig, regelmæssig Y med 5-7 par.

Digesvale (*Riparia riparia*)

Alm., regelmæssig T. Tidligste 24.4. 75. Max: 100 ex. 12.5. 75.

Alm., regelmæssig Y med 30-90 par i 1-3 kolonier.

Pirol (*Oriolus oriolus*)

Sjælden, uregelmæssig T. 72: 4.6, 76: 1.6, 2 ex. (rmk.) 2.6, 8.6, 77: 17.-18.6, 83: 19.5, 29.5.

Ravn (*Corvus corax*)

Meget sjælden, sporadisk T. 75: 29.3.

Sortkrage (*Corvus corone corone*)

Sjælden, uregelmæssig T. 72: 20.-21.4, 24.4, 8.5, 11.5., 73: 17.4., 14.5., 74: 15.5., 75: 25.4., 5.5., 7.5., 76: 6.5.

Gråkrage (*Corvus corone cornix*)

Ret alm./alm., regelmæssig T. Max: 130 ex. 25.3. 72. Fåtallig, regelmæssig Y med 4-6 par. Tidligste ynglefund: 2 æg 3.4. 73.

Ru rmk. 20.5. 74 skudt 22.12. 74 Elsegårde, Ebeltoft. 2 ru (søskende) begge rmk. 21.5. 76 begge skudt 29.8. 76 Ebeltoft.

Sort/Gråkrage

(*Corvus corone x cornix*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: 9.5.

Råge (*Corvus frugilegus*)

Ret alm., regelmæssig T. Oftest færre end 5 ex. Max: 45 ex. 27.3. 74.

Fåtallig, sporadisk Y med eneste forekomst 5 ruder, heraf 4 med unger i 83.

Allike (*Corvus monedula*)

Alm., regelmæssig T. Oftest 10-30 pr. dag. Max: 100-200 ex. 11.4. 71, 75 ex. 22.10. 70.

Husskade (*Pica pica*)

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-8 par. Eventuelle trækfugle kan ikke adskilles fra ynglefuglene. Max. 18 ex. 3.4. 72.

Nøddekrige (*Nucifraga caryocatactes*)

Meget sjælden, sporadisk T. 74: 8.4.

Skovskade (*Garrulus glandarius*)

Sjælden, sporadisk T. Invasionsagtig optræden i 73: 17.4, 2 ex. 28.4., 8.5., 2 ex. 9.5., 20.5, 4 ex. 21.5, 4 ex. 28.5, 3 ex. 3.6, 2 ex. 4.6, 74: 9.-10.5.

Musvit (*Parus major*)

Fåtallig, visse år ret alm., regelmæssig T. Invasionsagtig optræden i 74. Max: 50 ex. 20.3. 74.

Sjælden/fåtallig, regelmæssig Y med 1-3 par.

Blåmejse (*Parus caeruleus*)

Fåtallig, visse år ret alm., regelmæssig T. Invasionsagtig optræden i 74. Max: 20-30 ex. 24.3. 74.

Sjælden, sporadisk Y med én forekomst: rede m. 8 ru, 20.6. 77.

Udv. aflæst 27.3. 74 rmk. som juv. 2.10. 73 Rybachii, Kaliningrad, USSR (55°09' N, 20°51' E).

Sortmejde (*Parus ater*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Invasionsagtig optræden 73 og 74. Tidligste 26.3. 74, seneste 2 ex. 14.6. 74. Max: 6 ex. 22.4. 73. I alt 31 ex.

Halemejde (*Aegithalos caudatus*)

Sjælden, uregelmæssig T. 71: 2-3 ex. 10.4, 74: 2-5 ex. 21.3., 22.3, 2 ex. 29.-30.3, 83: 3 ex. 3.4. Alle har tilhørt den nordlige race *A. c. caudatus*.

Træløber (*Certhia familiaris*)

Ret fåtallig/visse år fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 2 ex. 23.3. 74, seneste 25.6. 76: Max: 8 ex. 24.3. 74. Invasionsagtig optræden i 74 med 44 ex. rmk. Alle rmk. fugle har tilhørt den nordlige race *C. f. familiaris*.

Gærdesmutte (*Troglodytes troglodytes*)

Alm., regelmæssig T.

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-4 par.

1å + rmk. 14.4. 71 aflæst 9. og 18.5. 71, Hesselø, Sjælland. 1å+ aflæst 2.5. 74 rmk. som ru 15.6. 73 Göteborg, Sverige (57°41' N, 11°57' E).

Misteldrossel (*Turdus viscivorus*)

Ret fåtallig/fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 20.3. 74, seneste 19.5. 72. Max: 20-30 ex. 3.4. 74. I alt 94-104 ex.

Sjagger (*Turdus pilaris*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 20-30 ex. 29.3. 74, seneste 4.6. 73. Desuden 14.7. 76, 9.8. 70. Max: 200-240 ex. 4.5. 71.

Ad. rmk. 5.4. 72 fundet død 22.5. 72 Leksand, Kopparbergs Län, Sverige (60°44' N, 14°59' E).

Sangdrossel (*Turdus philomelos*)

Meget alm., regelmæssig T. Max: 500-1000 ex. 8.4. 72

Formentlig Y visse år, men ingen beviser.

Genmeldinger, se fig. 5.

Vindrossel (*Turdus iliacus*)

Alm., regelmæssig T. Seneste 21.5. 74. Max: ca. 100 ex. 5.4. 72, 150-200 ex. 16.10. 70.

Udv. rnk. 17.10 70 dræbt 18.1 71 Noves, Bouches-du-Rhone, Frankrig (43°52' N, 04°54' E).

Ringdrossel (*Turdus torquatus*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Tidligste 7.4. 72, seneste 12.6. 73. Max: 4-6 ex. 3.5. 74.

Han ad. rnk. 7.4. 72 skudt 8.11. 72 Ispagnac-Salanson, Lozère, Frankrig (44°22' N, 03°32' E).

Solsort (*Turdus merula*)

Alm., regelmæssig T.

Alm., regelmæssig Y med 10-15 par.

Genmeldinger, se fig. 6 A-B.

Stenpikker

(*Oenanthe oenanthe oenanthe*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste hun 14.4. 72. Max: 50-75 ex. 18.5. 72.

Grønlandsk Stenpikker

(*Oenanthe o. leucorhoa*)

Meget sjælden, uregelmæssig T. 71: juv. rnk. 31.8., 72: udv. rnk. 22.5, 74: han 2.5.

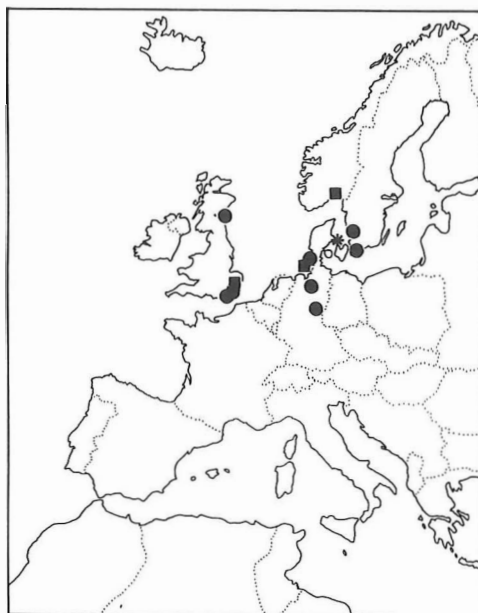

Fig. 6 A. Genmeldinger af Solsort fra udlandet. Recoveries of Blackbird from abroad.

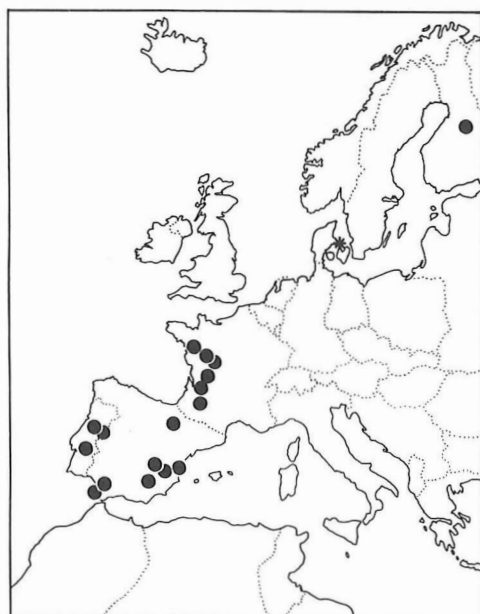

Fig. 5. Genmeldinger af Sangdrossel. De fleste fugle er genmeldt som dræbt af jægere eller fuglefængere. Recoveries of Song-Thrush.

Bynkefugl (*Saxicola rubetra*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 2 ex. 24.4. 71. Max: 100-125 ex. 18.5. 72.

Han 2å rnk. 14.5. 74 aflæst 16.6. 74 Kraghede, Jylland.

Rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus*)

Alm., regelmæssig T. tidligste han 16.4. 72. Max: 2-400 ex. 18.5. 72.

Genmeldinger, se fig. 7.

Husrødstjert

(*Phoenicurus ochruros gibraltariensis*)

Fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltobservationer. Tidligste 21.4. 74. Max: 2-3 ex. 14.5. 74.

1å aflæst 18.7. 76 rnk. som ru 27.5. 76 Hassenør, Ebeltoft.

Nattergal (*Luscinia luscinia*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 6.5. 74, seneste 22. 6. 82. Max: 5-6 ex. 17.5. 83. Ialt 47 ex.

Sydlig Nattergal (*Luscinia megarhynchos*)

Meget sjælden, sporadisk T. 73: rnk. 23.5, 76: rnk. 9.5.

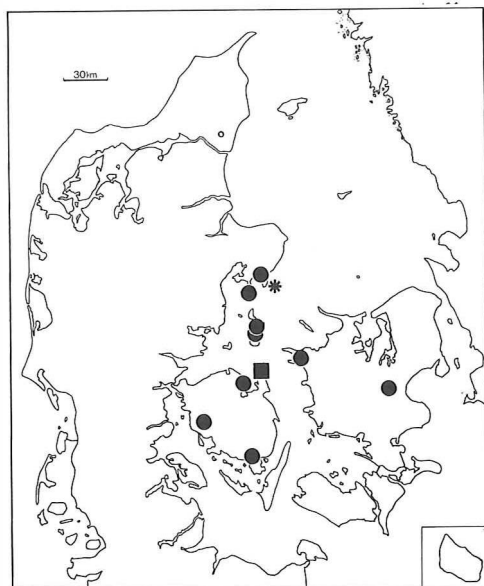

Fig. 6 B. Genmeldinger af Solsort fra Danmark.
Recoveries of Blackbird from Denmark.

Blåhals (*Luscinia svecica svecica*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Kun enkeltindivider. Tidligste hun 3.5. 76, seneste han 13.6. 75. I alt 30 ex. (24 han, 5 hun, 1 ubestemt).

Rødhals (*Erithacus rubecula*)

Meget alm., regelmæssig T. Mest talrigt ringmærkede art. Flere dage med mere end 300 ex. rnk. Max: 811 rnk. 3.4. 74, 586 rnk. 4.5. 74.

Genmeldinger, se fig. 8A-B.

Græshoppesanger (*Locustella naevia*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Tidligste 6.5. 83, seneste 3.6. 83. Kun enkeltindivider. I alt 19 ex.

Kærsanger (*Acrocephalus palustris*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 1 ex. 17.5. 75. Max: 25-30 ex. 4.6. 72. Trækfugle kan ikke udskilles fra ynglefugle.

Alm., regelmæssig Y med 18-22 par.

Rørsanger (*Acrocephalus scirpaceus*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 4.5. 74. Max: 36 ex. rnk. 3.6. 76.

Formentlig ynglede 1 par i 82 og 83, hvor hun med rugeplet blev rnk., og han sang 20.6-2.7. 82.

Genmeldinger, se fig. 9.

Sivsanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 6.5. 72, seneste

6.7. 75. Max: 3 ex. 22.5. 73. Ellers kun enkeltindivider. I alt 19 ex.

Gulbug (*Hippolais icterina*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 9.5. 76. Max: 25-40 ex. 23.5. 72.

Alm., regelmæssig Y med 12-15 par.

Ad. aflæst 12.6. 73 rnk. 3.6. 73 Ottenby, Öland, Sverige (56°12'N, 16°24'E).

Munk (*Sylvia atricapilla*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 11.4. 74. Max: 20-30 ex. 23.5. 72.

Fåtallig, regelmæssig Y med 2-6 par.

Han ad. rnk. 10.5. 73 dræbt 7.10. 73 Teroual, Ouzezane, Marokko (34°40'N, 05°14'W). Han ad. aflæst 1.7. 75 rnk. 12.9. 73 Zwin, West Vlaanderen, Belgien (51°22'N, 03°22'E).

Havesanger (*Sylvia borin*)

Ret alm./alm., regelmæssig T. Tidligste 6.5. 73.

Sjælden, regelmæssig Y med 2-8 par.

Udv. rnk. 18.8. 70 fundet død 23.8. 70 Lemwerder, Oldenburg, Tyskland (53°10'N, 08°73'E). Ad. aflæst 7.6. 72 rnk. som ad. 3.6. 71 Utklippan, Blekinge, Sverige (55°57'N, 15°42'E). Ad. rnk. 24.5. 74 fundet død 2.6. 80 Femmøller Strand, Jylland. Ad. aflæst 19.5. 75 rnk. som ad. 16.5. 74 Helgoland, Tyskland (54°11'N, 07°55'E). Ad. aflæst 27.5. 75

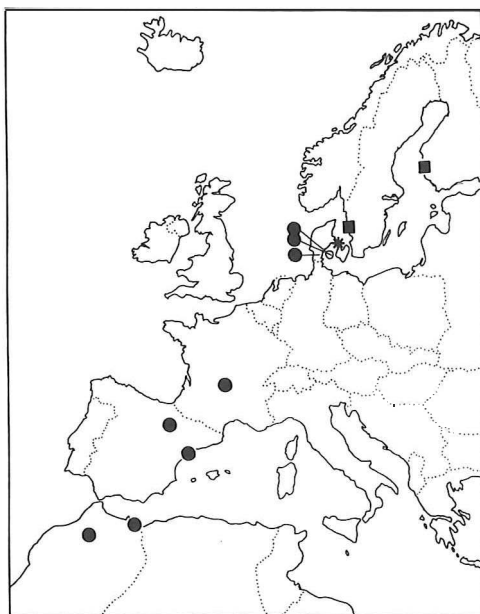

Fig. 7. Genmeldinger af Rødstjert.
Recoveries of Redstart.

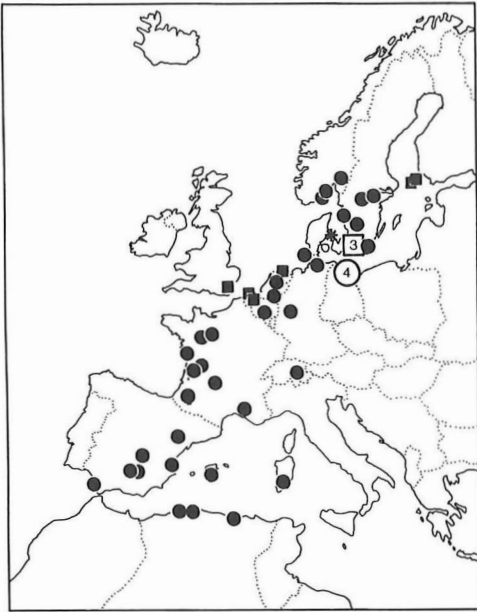

Fig. 8 A. Genmeldinger af Rødhals fra udlandet. Mange af fuglene er genmeldt som dræbt af jægere eller fuglefængere.

Recoveries of Robin from abroad.

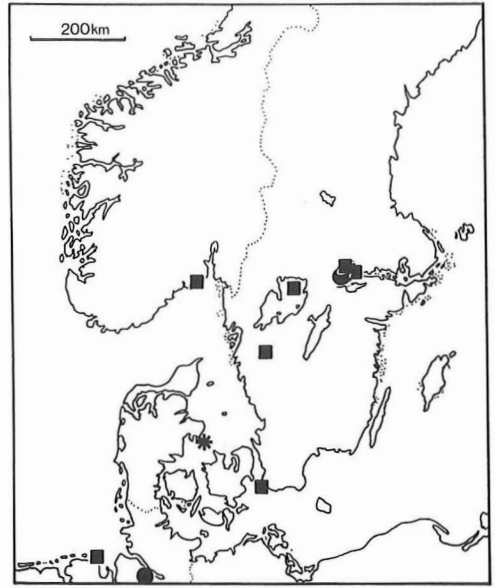

Fig. 9. Genmeldinger af Rørsanger. *Recoveries of Reed-Warbler.*

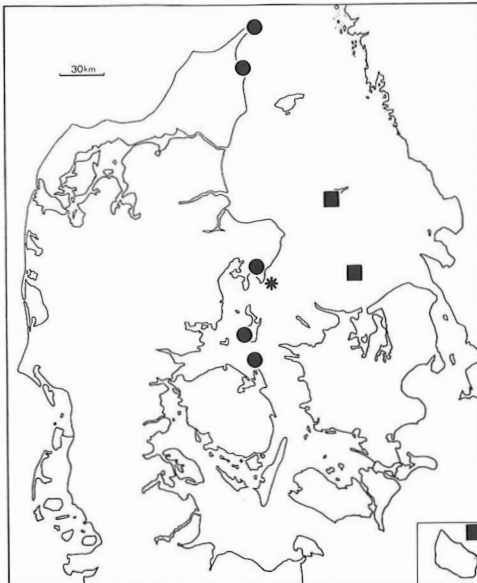

Fig. 8 B. Genmeldinger af Rødhals fra Danmark. *Recoveries of Robin from Denmark.*

rmk. som ad. 22.5. 72 Mellum Vogelsinsel, Oldenburg, Tyskland (53°43'N, 08°09' E).

Høgesanger (*Sylvia nisoria*)

Sjælden, uregelmæssig T. 70: 9.8, 15.8, 21.8, 22.8, 2 ex. 30.8, 16.10, 71: 25.8. Alle 1å og rmk., 74: han 2å rmk. 8.6, hun 2å rmk. 14.6, 75: set og hørt 29.5, 76: 1å rmk. 26.8.

Formentlig yngleforsøg i sommeren 74.

1å rmk. 30.8. 70 aflæst 31.8. 70 Sletterhage, Jylland.

Tornsanger (*Sylvia communis*)

Alm., regelmæssig T. Tidligste 3 ex. 4.5. 74 og 4.5. 75.

Meget alm., regelmæssig Y med 65-83 par.

Genmeldinger, se fig. 10A-B.

Gærdesanger (*Sylvia curruca*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 22.4. 73. Max: 44 ex. rmk. 1.5. 72.

Fåtalig, regelmæssig Y med 3-10 par.

Udv. rmk. 10.5. 71 skudt 12.9. 72 El Gharbaniyat, Mersa Matruh, Ægypten (30°53'N, 29°30'E). Udv. rmk. 22.8. 71 dræbt 6.5. 72 Damas, Syrien (33°30'N 36°19'E). Udv. aflæst 16.5. 72 rmk. 7.8. 71 Kongelunden, Amager. 2å rmk. 12.5. 75 fundet død 11.5. 76 Fogense, Fyn. Udv. rmk. 17.5. 76 taget af kat 29.5 77 Ahl Plantage, Ebeltoft.

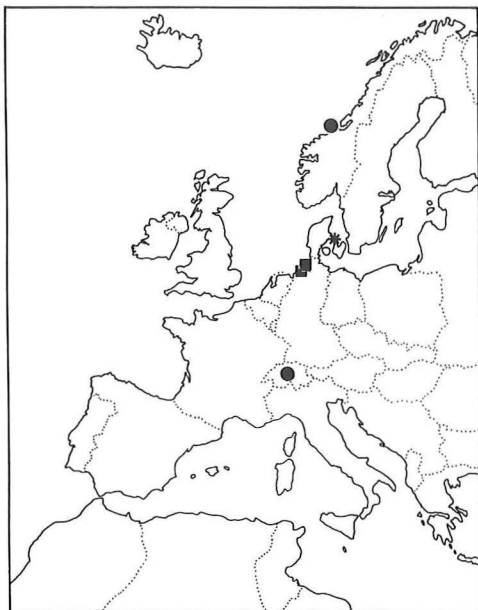

Fig. 10 A. Genmeldinger af Tornsanger fra udlandet. Ud af 2466 ringmærkede tornsangere er blot to genmeldt fra udlandet.

Recoveries of Whitethroat from abroad.

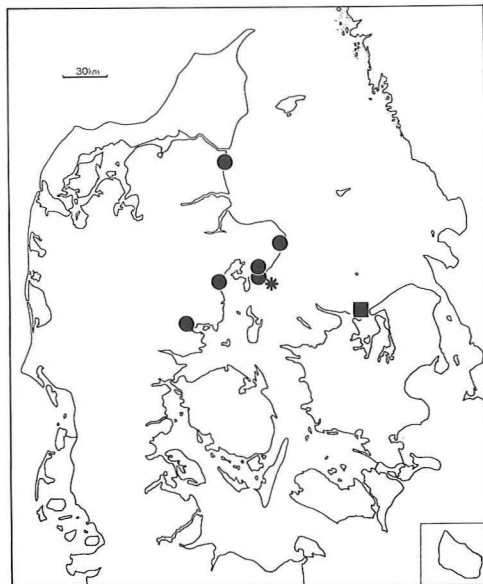

Fig. 10 B. Genmeldinger af Tornsanger fra Danmark. En fugl genmeldt fra Ebeltoft i december 1974 har formentlig forsøgt at overvintrere.

Recoveries of Whitethroat from Denmark.

Hvidskægget Sanger (*Sylvia cantillans*)

Meget sjælden, sporadisk T. 83: han rmk. 30.5.

Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*)

Meget alm., regelmæssig T. Tidligste 20.4. 71, 3 ex. 20.4. 74. Max: 800-1.000 ex. 18.5. 72.

Sjælden, uregelmæssig Y med 1-2 par.

Genmeldinger, se fig. 11.

Gransanger (*Phylloscopus collybita*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 1.4. 83. Max: 32 ex. rmk. 14.4. 72.

Formentlig sjælden, sporadisk Y med 1 par. Synende fugle hvert år i juni.

Skovsanger (*Phylloscopus sibilatrix*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 30.4. 74. Max: 6 ex. 10.5. 75. I alt 28 ex.

Fuglekonge (*Regulus regulus*)

Meget alm., regelmæssig T. Max: 369 ex. rmk. 3.4. 74, »flere end 200« 8.10. 74.

Formentlig sjælden, sporadisk Y med 1-2 par. Synende fugle 2.6. 72, 29.5. 74, 24.6. 75. Dog ingen ynglebeviser.

Genmeldinger, se fig. 12.

Rødtoppet Fuglekonge

(*Regulus ignicapillus*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Oftest enlige individer. Tidligste han 1.4. 75, seneste hun 17.6. 75. Max: 3 ex. 16.4, 24.4. 73, 4.5. 74. Fra efterår han rmk. 23.10. 70. I alt 37 ex. (20 hanner, 15 hunner, 2 ubestemte).

Grå Fluesnapper (*Muscicapa striata*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste 8.5. 75. Max: 50-75 ex. 20.5. 72, 75-100 ex. 27.5. 83.

Udv. rmk. 5.6. 76 aflæst 22.8. 76 Rantum-Becken, Sylt, Tyskland (54°51'N, 08°18'E).

Broget Fluesnapper

(*Muscicapa hypoleuca*)

Alm., regelmæssig T. Tidligste 2 ex. 23.4. 71. Max: 150-200 ex. 20.5. 72, 59 ex. rmk. 5.5. 73.

Genmeldinger, se fig. 13.

Lille Fluesnapper (*Muscicapa parva*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste han 9.5. 75, seneste hun 14.6. 76. Max: 2 ex. rmk. 28.5. 75. I alt 25 ex. (9 hanner, 12 hunner/juv. hanner, 2 ubestemte).

Jernspurv (*Prunella modularis*)

Alm., visse år meget alm., regelmæssig T. Max: »ca.

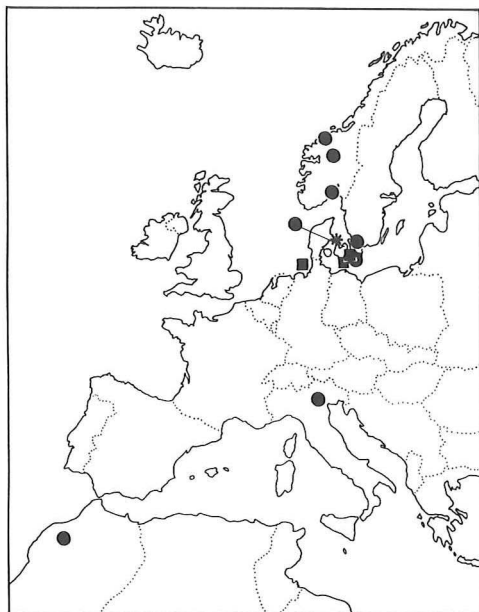

Fig 11. Genmeldinger af Løvsanger.
Recoveries of Willow-Warbler.

10.000 over øen« 16.9. 76, »enormt mange« 100 ex. rmk. 5.4. 75.

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-5 par.
Genmeldinger, se fig. 14.

Engpiber (*Anthus pratensis*)

Alm., regelmæssig T. Max: 250 ex. 4.5. 71. Sædvanligvis raster 100/dag ult. 4-pr.5.

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-5 par.

Udv. rmk. 6.5. 72 aflæst 2.10. 72 Kennemerduinen, Noord Holland, Holland (52°25'N, 04°34'E).

Skovpiber (*Anthus trivialis*)

Alm., regelmæssig T. Tidligste 22.4. 72, 22.4. 74. Max: 150-200 ex. 12.5. 74, »flere hundrede« 4.9. 71. Sædvanligvis raster 100/dag pr.-med.5.

Rødstrubet Piber (*Anthus cervinus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 72: 10.-11.5.

Skærpiber (*Anthus spinoletta littoralis*)

Sjælden, uregelmæssig T. 71: 4 ex. 24.8, 72: 26.3, 28.3, 74: 22.4.

Sjælden, sporadisk/uregelmæssig Y med 1-2 par. Ikke muligt at adskille trækfugle fra ynglefugle. 70: 1 par, 82: 2 reder, hver med 4 ru 25.6. 83: 1 par. Desuden kan de 4 ex. 24.8. 71 have været ynglefugle.

Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*)

Ret alm., regelmæssig T forår, alm., regelmæssig T efterår. Max: 20-30 ex. 1.5. 74, 98 ex. 12.9. 76.

Sjælden, regelmæssig Y med 1-2 par.

1å rmk. 26.8. 70 aflæst 10.9. 70 Mollina, Malaga, Spanien (37°08'N, 04°40'W). Han ad. rmk. 29.5. 72 aflæst 10.12. 72 Bir Maleh, Tunis (35°22'N, 09°50'E).

Gul Vipstjert (*Motacilla flava*)

Ret alm., regelmæssig T. Tidligste *flava* 29.4. 75, seneste 20.6. 75. Max: 65 ex. 22.5. 73, 75-100 ex. 6.5. 83. Racen *thunbergi* ses regelmæssig gennem hele sæsonen.

Silkehale (*Bombycilla garrulus*)

Sjælden, sporadisk T. Invasionsagtig optræden i 70: 12-15 ex. 20.10, 9 ex. 21.10, 10-15 ex. 22.10, 20 ex. 23.10, 12 ex. 24.10, 58-71 ex. 25.10. Desuden 72: 6.5.

Stor Tornskade (*Lanius excubitor*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Kun enkeltindivider. Tidligste 25.3. 75, seneste 25.4. 73. Efterår 17.10. 70, 7.10. 74. I alt 17 ex.

Rødrygget Tornskade (*Lanius collurio*)

Fåtallig, visse år ret alm., regelmæssig T. Ofte st færre

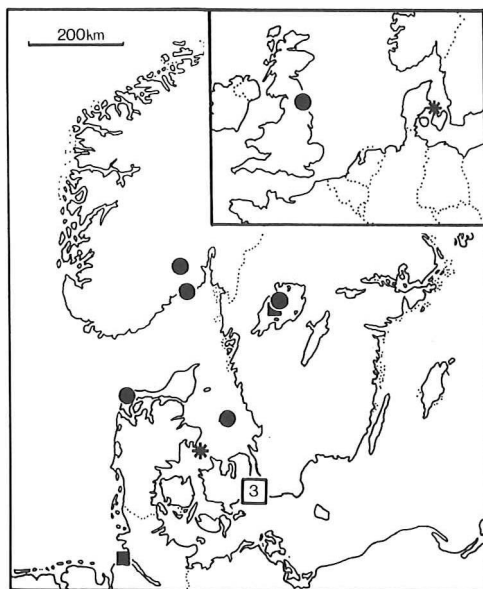

Fig. 12. Genmeldinger af Fuglekonge. Indsat foroven en genmelding fra England. Den er fra april 1973, hvor fuglen blev taget af en kat 11 dage efter mærkningen på Hjelm.

Recoveries of Goldcrest.

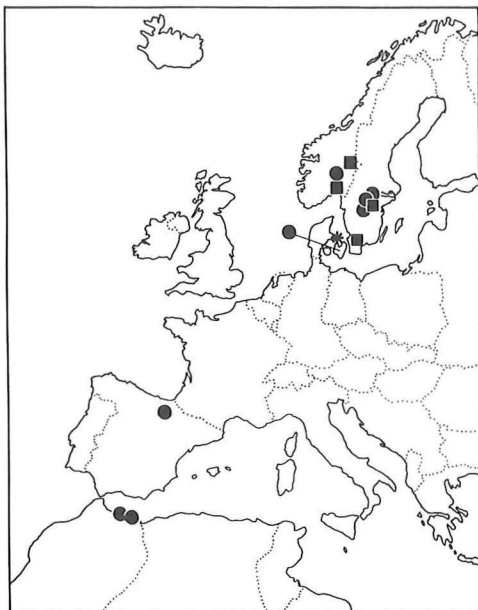

Fig. 13. Genmeldinger af Broget Fluesnapper.
Recoveries of Pied Flycatcher.

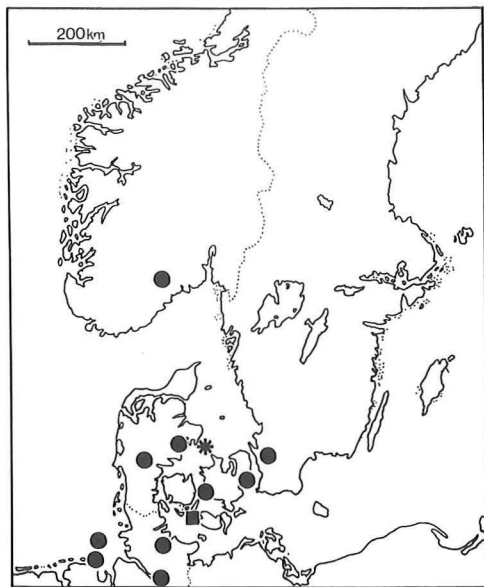

Fig. 14. Genmeldinger af Jernspurv.
Recoveries of Duncock.

end 5/dag. Tidligste han 7.5. 71. Max: »flere end 100« 27.5. 76. Langt hyppigere forår end efterår, f.eks. 76: 53 ex. rmk. forår, 7 ex. rmk. efterår.

Stær (*Sturnus vulgaris*)

Meget alm., regelmæssig T. Max: 1.000-1.500 ex. 9.4. 72.

Alm., regelmæssig Y med 20-25 par. Yngler bl.a. i forladte Digesvale-huller.

1å rmk. 27.6. 75 skudt 10.7. 75 Hasselager, Jylland. 1å rmk. 27.6. 75 fundet død 12.8. 79 Midlum, Föhr, Tyskland (54°43' N, 08°31' E).

Kærnebider

(*Coccothraustes coccothraustes*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Tidligste 2 ex. 21.3. 74, seneste 11.6. 75. Max. 2 ex. 23.5. 72, 21.3. 74, 1.5. 75. Ellers enkeltindivider. Ialt 23 ex.

Grønirisk (*Carduelis chloris*)

Ret alm., regelmæssig T forår. Alm., regelmæssig T efterår. Max: 50 ex. 2.4. 74, ca. 200 ex. 11.11. 75.

Formentlig sjældnen, sporadisk Y med 1-2 par, men ingen ynglebeviser. Syngende 8.6. 72, 2 ex. 11.6. 74.

Han 2å rmk. 9.4. 74 aflæst som ynglefugl 26.5. 74 Korsør, Sjælland. Han 2å+ rmk. 18.4. 74 aflæst 8.6. 74 Vemmelev, Sjælland. Hun 1å+ rmk. 30.4. 75 aflæst 29.8. 76 Omø, Sjælland. Hun 1å+ rmk. 11.5. 75

genmeldt 6.1. 76 St. Priest les Fougères, Dordogne, Frankrig (45°32' N, 01°01' E).

Stillits (*Carduelis carduelis*)

Fåtallig, regelmæssig T. Max: 7 ex. 19.4. 74.

Formentlig sjældnen, sporadisk Y med 1-2 par, men ingen ynglebeviser. Syngende 1.-8.6. 72 samt 1 par 15.6. 72.

Grønsisken (*Carduelis spinus*)

Ret alm., regelmæssig T. Max: 50-100 ex. 24.3. 75.

Formentlig sjældnen, uregelmæssig Y med 1 par. 72: han rmk. 2.6., hun rmk. 9.6, 73: 1 par 23.5, 82: hun med rugeplet rmk. 22.6.

Tornirisk (*Carduelis cannabina*)

Ret alm., regelmæssig T. Max. 25 ex. 3.5. 75.

Fåtallig, regelmæssig Y med 8-10 par, dog ingen i 83.

Han 1å+ aflæst 21.10. 70 rmk. 11.5. 69 Hesselø, Sjælland.

Bjergirisk (*Carduelis flavirostris*)

Sjældnen, sporadisk T forår, alm., sporadisk? T efterår. 74: 20-25 ex. 24.3, 3 ex 18.4, 2 ex. 22.4, 8-10 ex. 25.4, 10 ex. 12.5, 75: 6 ex. 23.3, 12 ex. 24.3, 83: 14 ex. 3.5. Max: 2-300 ex. 18.-20.10. 70, 3 ex. 11.11. 75.

Gråsiken (*Carduelis flammea*)

Ret fåtallig, regelmæssig T forår, ret alm., regelmæssig ? T efterår. Oftest enkeltindivider. Seneste 7.6. 73, 7.6. 75. Max: 10 ex. 10.5. 73. Efterår 75: 46 ex. 12.11. I alt 81 ex. fra forår.

Gulirisk (*Serinus serinus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 74: han 28.4, 74: han 13.5.

Dompap (*Pyrrhula pyrrhula*)

Fåtallig, regelmæssig T. Max: 12 ex. 2.4. 74. Optræder hyppigt parvis. Fugle i april tilhører nominatformen *P.p. pyrrhula*, i maj sædvanligvis den mindre form *P.p. europaea*.

Han 1å + rmk. 23.10. 70 fundet død 21.11. 71 Hedalen, Oppland, Norge (60°37'N, 09°42'E).

Karmindompap (*Carpodacus erythrinus*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Tidligste 21.5. 83, seneste 8.6. 75 samt 18.-28.8. 70. Max: 3 ex. 26.5. 83. Alle brune fugle, dvs. 1å-2å, undtagen ad. han rmk. 26.5. 83. I alt 21 ex.

Lille Korsnæb (*Loxia curvirostra*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Tidligste 2 ex. 22.3. 75, seneste 15.6. 72. Max: 10-14 ex. 21.5. 73. I alt 84 ex.

Bogfinke (*Fringilla coelebs*)

Meget alm., regelmæssig T. Max: 12.-15.000 ex. 2.4. 74.

Fåtallig, regelmæssig Y med 3-5 par.

Han 1å + rmk. 19.10. 70 fundet død 10.3. 71 Ebeltoft, Jylland. Hun udv. aflæst 27.4. 72 rmk. 16.4. 70 Hamburg, Tyskland (53°27'N, 09°59'E). Hun 2å rmk. 21.4. 73 fundet død 22.4. 73 Maarup Skov, Samsø. Hun 2å + rmk. 21.4. 73 aflæst 18.3. 76 Ede, Gelderland, Holland (52°02'N, 05°40'E). Hun udv. aflæst 6.4. 74 rmk. 18.3. 72 Ekeren, Antwerpen, Belgien (51°17'N, 04°25'E).

Kvækkerfinke (*Fringilla montifringilla*)

Alm., regelmæssig T. Seneste 13.6. 74. Max. 50-100 ex. 3.5. 74.

Hun udv. aflæst 2.5. 72 rmk. 14.3. 71 Bereldange, Luxembourg (49°39'N, 06°08'E).

Bomlærke (*Emberiza calandra*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Oftest enkeltindivider. Tidligste 26.3. 74, seneste 4.7. 75. Max: 3 ex. 4.5. 72. Desuden 29.8. 71. I alt 49 ex.

Gulspurv (*Emberiza citrinella*)

Ret fåtallig, regelmæssig T. Ikke muligt at udskille fra øens ynglefugle.

Fåtallig, uregelmæssig Y med 5-8 par, dog 0 par 77-83.

Han 1å rmk. 27.8. 70 taget af hund 13.12. 70 Boeslum, Jylland.

Hortulan (*Emberiza hortulana*)

Fåtallig, regelmæssig T. Tidligste han 2.5. 72, seneste 1-2 ex. 8.6. 75. Max: 7-10 ex. 17.5. 74, 8 ex. 23.5. 75. Langt hyppigere forår end efterår, f.eks. 76: forår 12 ex., efterår 1 ex.

Dværgværling (*Emberiza pusilla*)

Meget sjælden, sporadisk T. 74: han rmk. 22.5. Sjettede forekomst i Danmark.

Rørspurv (*Emberiza schoeniclus*)

Ret alm., regelmæssig T. Hyppigst færre end 5/dag. Max: 50-100 ex. 2.4. 74.

Sjælden, uregelmæssig Y med 1 par i 77, 78, 80 og 82. I 80 1 han med 2 hunner og 2 reder.

Hun udv. rmk. 6.5. 72 aflæst 30.3. 74 Etang d'Amel, Meuse, Frankrig (49°16'N, 05°39'E). Han 2å + rmk. 29.3. 74 fundt død ult. 11. 74 Jeandelaincourt, Meurthe-et-Moselle, Frankrig (48°51'N, 06°14'E).

Laplandsværlig (*Calcarius lapponicus*)

Sjælden, sporadisk T. 72: 2.4, 74: 2 ex. 11.4, 4 ex. (han, 3 hun/juv.) 24.4, 2 ex. (han, hun) 25.4.

Snespurv (*Plectrophenax nivalis*)

Ret fåtallig, uregelmæssig T. Seneste 28.5. 72. Max: 60 ex. 24.3. 75. I alt 271 ex.

Gråspurv (*Passer domesticus*)

Sjælden, tidligere regelmæssig Y med 1-2 par. Max: 4-6 ex. 3.5. 71. Forsvundet som ynglefugl i 74.

Skovspurv (*Passer montanus*)

Meget sjælden, sporadisk T. 71: 27.4, 75: 2 ex. 2.5, 23.5.

Udsatte og undslupne fangenskabsfugle

Guldfasan (*Chrysolophus pictus*)

Et antal udsat, bl.a. 15 ex. i 74. Iagttaget årligt 72-77. Kan overleve vinteren uden fodring.

Lille Alexanderparakit

(*Psittacula krameri*)

76: 8.9.

Hyrdestær (*Acridotheres tristis*)

76: 1.7.

Ringmærkninger

I alt er der ringmærket 50.809 fugle, fordelt på 99 arter. Ringmærkningen har pr. 1.9. 1983 givet 504 genmeldinger. Samtidig er der aflæst 64 fugle, der var ringmærket andre steder (se tabel 1).

Tabel 1.

Oversigt over ringmærkede fugle på Hjelm, 1970-83. I den sidste kolonne angiver det første tal antallet af genmeldinger og det sidste tal antallet af aflæsninger. Der indgår ringmærkede redeunger i større antal i tallene for måger, Landsvale, Kærsanger, Gulbug, Tornsanger, Tornirisk og Gulspurv. Det gælder især mærkningerne i årene 1974-78.

The number of ringed birds on Hjelm, 1970-83. In the last column the first figure indicates the number of recoveries, and the second figure the number of recaptures of birds, ringed in other sites. Larger numbers of nestlings of gulls, Swallows, Marsh-warblers, Icterine Warblers, Whitethroats, Linnets and Yellowhammers have been ringed, especially during the years 1974-78.

arter/species	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980	1982	1983	total	genm./ afl.
Gravand				3									3	2/0
Gråand						1							1	1/0
Toppet skallesluger			2		2	2	1					2	9	3/0
Spurvehøg	1	4	3	2	3	4	2					1	20	2/0
Blå kærhøg							1						1	
Dværgfalk						1							1	
Tårnfalk	1	1			1								3	
Strandskade			9	25	8	11	3					3	59	3/0
Stor præstekrave					4	4							8	
Skovsneppe			1										1	
Svaleklire			1										1	
Mudderklire	10											1	11	
Svartbag			7	3	3	6	1					12	32	2/5
Sildemåge			5		1	11	1					12	30	
Sølvmåge	1	147	581	766	883	1002							3380	297/1
Stormmåge		207	554	1007	221	445	14	35					2483	28/1
Fjordterne		8	37	15	2	7	3	11	3			3	89	
Ringdue	1			4	1								6	1/0
Tyrkerdue			1										1	
Gøg						1							1	
Skovhornugle				1									1	
Natravn													2	
Mursejler	1							3					4	
Stor flagspætte		3	2	9									14	

(Tabel 1 fortsat)

arter/species	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980	1982	1983	total	genm./ afl.
Vendehals	6	11	14	6	11	14	3					2	67	1/0
Sanglærke		1					2		1				4	
Landsvale	478	206	79	30	90	50	199		5		18	33	1188	2/3
Bysvale	21	3	7	7	23	14	7				4	2	88	
Digesvale	42	59	1	1	22	15	39				5	73	257	
Pirol							2						2	
Gråkrage		1	1	2	10	12	6	4	2	1		1	40	3/0
Allike				1									1	
Husskade		1	3			2	1					2	9	
Skovskade				4	1								5	
Musvit	1	4	11	8	108	45	24					7	217	
Blåmejse	3		6	11	71	21	1	5	9				118	0/1
Sortmejse				6	5								11	
Halemejse					2							3	5	
Træløber	6	2	3	3	44	3	6						67	
Gærdesmutte	16	46	180	182	396	111	74					14	1019	1/1
Misteldrossel					1								1	
Sjagger	2	3	4	2	8		2					1	22	1/0
Sangdrossel	9	94	238	187	261	86	124					11	1010	17/0
Vindrossel	20	20	25	21	40	5	2						133	1/0
Ringdrossel		2	6	5	7		9					2	31	1/0
Solsort	34	66	234	161	417	160	73				1	11	1157	18/4
Stenpikker	10	11	16	6	7	5	5					2	62	
Grønlandsk stenpikker		1	1										2	
Bynkefugl	9	18	61	7	15	11	6					6	133	1/0
Rødstjert	97	198	324	186	209	188	257					86	1545	8/2
Husrødstjert	1	2	6	8	3	1	16					3	40	0/1
Sydlig nattergal				1			1						2	
Nattergal	2	2	2	4	7	5	5					5	32	
Blåhals			2	3	4	9	2					5	25	
Rødhals	40	819	2097	2637	5103	408	406					44	11554	43/12

(Tabel 1 fortsat)

arter/species	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980	1982	1983	total	genm./ af.
Græshoppesanger					3		1						4	
Rørsanger	7	6	61	66	45	49	182				3	70	489	2/7
Kærsanger	1	2	47	25	33	56	152	11		9	26	69	431	
Sivsanger			1	5	1	3	1					3	14	
Gulbug	16	13	74	84	67	50	191	4		3	20	112	634	0/1
Munk	17	52	105	111	100	91	182			3	4	166	831	1/1
Høgesanger	7	1			2		1						11	1/0
Havesanger	56	44	101	218	124	89	186			3	9	185	1015	2/3
Tornsanger	137	150	206	106	204	497	671	213	18	17	96	151	2466	8/3
Gærdesanger	36	139	177	94	161	169	431	5		2	7	155	1376	4/1
Hvidskægget sanger												1	1	
Løvsanger	198	508	1218	720	1915	1172	1181				1	875	7788	8/3
Gransanger	3	41	102	54	72	28	35				1	35	371	
Skovsanger	6	8	7	2	12	18	11					2	66	
Fuglekonge	116	193	279	1017	1694	367	81					99	3846	6/5
Rødtoppet fuglekonge	1	2	4	9	8	10						2	36	
Grå fluesnapper	33	31	51	49	32	24	72					86	378	1/0
Broget fluesnapper	52	133	206	129	300	151	123				1	192	1287	8/4
Lille fluesnapper		2	2	1	3	7	3					3	21	
Jernspurv	62	95	323	330	838	236	74	1			6	39	2004	10/1
Engpiber	3	98	38	2	13	2	2						158	1/0
Skovpiber	11	61	144	29	83	48	40					26	442	
Skærpiber											8		8	
Hvid vipstjert	17	6	7		3	7	7			6			53	2/0
Gul vipstjert					1								1	
Stor tornskade	1		4	1	4								10	
Rødrygget tornskade	6	7	22	24	22	26	60					27	194	
Stær	10	14	17	8	21	133	71	5			21	2	302	3/0
Kærnebider			1		4	2							7	
Grønirisk	3	1	8	14	24	23	10					1	84	4/0
Stillits		1	3	2	7	1	1						15	
Grønsisken	8	1	9	3	20	8	1				1	3	54	

(Tabel 1. fortsat)

arter/species	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980	1982	1983	total	genm./ afl.
Tornirisk	34	17	2	9	20	22	74				1		179	0/1
Bjergirisk	8												8	
Gråsisken				3			3						6	
Dompap	3	12	13	13	45	5						2	93	1/0
Karindompap	1		1			1	1					3	7	
Bogfinke	17	110	221	124	123	63	26			1		16	701	3/2
Kvækerfinke	3	15	35	10	37	1	5					2	108	0/1
Gulspurv	22	14	18	16	28	28	21					1	148	1/0
Hortulan	3	1	9	1	5	8	2						29	
Dværgværbling					1								1	
Rørspurv	2	3	12	16	38	18	9	3	4	2		3	110	2/0
Gråspurv	5	3	2	2	1								13	
Ialt	1717	3724	8055	8621	14098	6074	5213	298	42	45	237	2685	50809	504/64

De ti mest hyppigt ringmærkede spurvefugle var: Rødhals (11.554), Løvsanger (7.788), Fuglekonge (3.846), Tornsanger (2.466), Jernspurv (2.004), Rødstjert (1.545), Gærdesanger (1.376), Broget Fluesnapper (1.287), Landsvale (1.188) og Solsort (1.157). Omkring 1000 af det store antal tornsangere er mærket som redeunger. Blandt ikke-spurvefuglene er kun Sølvmåge (3.380) og Stormmåge (2.483) mærket i større antal.

Af tabel 1 fremgår fangsternes fordeling på arter og de enkelte år. Desuden ses fordelingen af gemeldinger og aflæsninger.

Resultaterne af ringmærkningen viser, at trækfuglene helt overvejende stammer fra det sydlige Skandinavien (Norge og Sydsverige), mens fugle fra Finland og længere nordøstpå kun i ringe udstrækning besøger øen.

Fangsttallene fra 1970-71 og 1976 viser, at langt flere fugle raster på øen om foråret end om efteråret. Forklaringen skal søges i Hjelmns nære beliggenhed (seks kilometer) ved Djurslands kyst. Om foråret, hvor fuglene generelt trækker mod nord eller nordøst, er Hjelm sidste stop før den lange flyvetur over Kattegat. Fuglene vil derfor være tilbøjelige til at gå ned på øen og raste, for eksempel mens de venter på det ideelle vejr. Derimod overflyves øen i vid udstrækning om efteråret, hvor fuglene kommer fra nord eller nordøst over Kattegat. Afstanden til fastlandet er så ringe, at de ingen fordel har ved at gå ned eller raste på øen.

Et antal sjældne fuglearter er observeret eller ringmærket i årenes løb, hvilket i høj grad kan tilskrives de mange observations- og ringmærkningsdage samt øens funktion som rasteplads. Blandt de store mængder rastende trækfugle vil der, alt andet lige, naturligvis være et større antal sjældne fugle.

DISKUSSION

Hvad kan de mange observationer bruges til?

Det er klart, at de har en faunistisk værdi i sig selv. Eller sagt på en anden måde:

Tabel 2.

De 20 største fangstdage på Hjelm i årene 1970-83. Der er anvendt 25-35 net i 10 timer dagligt. Udover fangsttallene er vejret angivet ved solopgang. Det ses, hvordan store fangstdage er betinget af ringe sigtbarhed.

Top-Twenty list of days with large catches on Hjelm, 1970-83. The weather at sunrise are indicated. There is a clear connexion between large catches and low visibility.

dato date	fangst catch	vind wind	skydække cloud	sigtbarhed visibility
8.4.72	301	SW 2-3	8/8	2 km
12.4.72	361	stille	1/8	5 km, tåge
14.4.72	422	stille	8/8	600 meter, tåge
6.5.72	325	ØNØ 3	8/8	6 km, dis
18.5.72	418	SØ 2-3	8/8	6 km, dis
21.4.73	679	WSW 2	0/8	4-5 km
25.4.73	779	NW 3	7/8	6 km, dis
28.3.74	392	Ø 2-3	0/8	16 km, dis
29.3.74	302	ØNØ 2-3	0/8	6 km
3.4.74	1341	ØNØ 2-3	8/8	2-3 km, finregn
4.4.74	921	stille	8/8	5 km
8.4.74	420	WSW 2	0/8	4-5 km
10.4.74	382	S 2-3	0/8	4-5 km, tåge
11.4.74	548	S 0-1	0/8	5 km, tåge
3.5.74	456	NW 3	8/8	6 km
4.5.74	873	NW 2	2/8	6 km, dis
13.5.74	374	SØ 5-6	6/8	16 km
14.5.74	461	SØ 6	3/8	16 km
19.5.75	324	SØ 1-2	8/8	500 meter, tåge
7.5.76	369	W 1	0/8	16 km

Kendskabet til fuglefaunaen på Hjelm og i Østjylland er langst større i dag end i 1970. I bogen »Større danske fuglelokaliteter, 1. del« (Ferdinand 1971) er Hjelm ikke omtalt som trækfuglelokalitet, og de sparsomme oplysninger om ynglefuglene er ufuldstændige og for flere arter direkte fejlagtige. I 2. del af samme værk (Ferdinand 1980) er fejlene rettet, og øen er nu klassificeret som en fugleø af ekstraordinær betydning, både for trækfugle og ynglefugle. Denne revurdering er et direkte resultat af fuglestationens virksomhed.

De mange iagttagelser af sjældne og fåtallige fuglearter har også bidraget til at øge vor viden om disse arters status på landsplan. For eksempel falder det stigende antal observationer af Karmindompap fint i tråd med artens markante fremgang her i landet op gennem halvfjerdserne.

Derimod er det mere tvivlsomt, om resultaterne af ringmærkningen kan bruges i overvågningen af fuglebestandene i Skandinavien, den såkaldte monitoring, som hævdet af for eksempel Petersen (1976).

Samme skepsis gælder også for brugen af ringtallene til at belyse de finere variationer i fuglenes træktider.

Ideen i monitoring på fuglestationer er, at antallet af ringmærkede fugle skulle afspejle de naturlige op- og nedgange i ynglebestandene fra sæson til sæson. Men problemet er, at fangstens størrelse i høj grad afhænger af vejret. Ofte i så høj grad, at tallene mere afspejler vejret i fangstsæsonen end det reelle antal rastende fugle. Denne kobling med vejret er tidligere omtalt for Hjelm (Hansen 1973) med en klar påvisning af sammenhængen mellem høje fangsttal, bestemte vindretninger, lave vindstyrker og ringe sigtbarhed.

Ikke mindst sigtbarheden spiller en stor rolle, viser det store materiale, der er til rådighed for analyser i dag. Ser man på tabel 2, der viser de 20 største fangstdage i 1970-83 med angivelse af fangsttal og morgenvejret ved solopgang, så understreges sigtbarhedens betydning klart. På de 20 dage er der fanget 10.448 spurvefugle, hvilket er mere end 20 procent af samtlige ring-

mærkede spurvefugle i alle årene (ca. 680 fangstdage i alt).

Forklaringen er den, at når sigtbarheden er under seks kilometer, kan fuglene ikke se fastlandet. Derved forstærkes »ø-virkningen«, og langt større antal fugle går ned sidst på natten eller forbliver på øen op ad dagen. Et forår med mange tågedage, for eksempel 1974, giver langt større fangsttal end en sæson med klart vejr. Monitering af fuglebestande ved fangst af rastende fugle er derfor behæftet med stor usikkerhed.

Derimod byder den store koncentration af fugle på virkelig gode muligheder for økologiske og etologiske studier. På Hjelm har Laursen foretaget flere sådanne, blandt andet over fuglekongens fødevalg (Laursen 1976) og den indbyrdes konkurrence om føde mellem *Sylvia*-arterne og mellem *Phylloscopus*-arterne (Laursen 1978). Desuden har Rabøl og jeg selv analyseret vægte og rasttid hos Rødhals i relation til vejret og antallet af rastende fugle på øen (Rabøl & Hansen 1978, Hansen & Rabøl 1983). Også undersøgelser over strukturen i ynglefuglebestande kan med fordel foretages på en ø som Hjelm. Et eksempel er mine egne Tornsanger-studier (Hansen 1976a) eller Frikkes metodologiske undersøgelser over kortlægningsmetodens anvendelighed (Frikke 1979).

SUMMARY

The Birds of the Island of Hjelm 1970-83.

During the years 1970-83 200 species of birds have been recorded on the island of Hjelm (56°08'N, 10°48'E). 53 of these were breeding birds. On pag. 5-18 all species are listed.

A total of 50.809 birds were ringed (Tabel 1). The most common passerines were: Robin (11.554), Willow Warbler (7.788), Goldcrest (3.846), Whitethroat (2.466), Dunnock (2.004), Redstart (1.545), Lesser Whitethroat (1.376), Pied Flycatcher (1.287), Swallow (1.188), Blackbird (1.157). Among non-passerines only Herring Gull (3.380) and Common Gull (2.483) were ringed in any significant numbers.

The ringing activities have produced 504 recoveries and 64 recaptures of birds from other stations.

These are listed on pag. 19-22 or shown on maps for the more numerous species.

The use of ringing figures in monitoring bird populations is discussed. It is concluded, that the number of ringed birds are too heavily influenced by weather conditions to produce reliable data for monitoring.

LITTERATUR

- Braae, L., Hansen, K., Jensen, M. & Rønne, S. 1973: Hjelm 1972. - Feltornithologen 15: 18-20.
- Dybbro, T. 1978: Oversigt over Danmarks fugle 1978. - Dansk Ornithologisk Forening, København 1978.
- Ferdinand, L. 1971: Større danske fuglelokaliteter. 1. del. - København 1971.
- Ferdinand, L. 1980: Fuglene i landskabet. - Større danske fuglelokaliteter, bind II, Dansk Ornithologisk Forening, København 1980.
- Frikke, J. 1979: Kortlægningsmetoden. - Dupl. rapp. 57 p.
- Hansen, K. 1971: Hjelm fuglestation 1970. - Feltornithologen 12: 36-41.
- Hansen, K. 1972: Hjelm fuglestation 1971. - Feltornithologen 14: 124-125.
- Hansen, K. 1973: Trækfugleundersøgelser på Hjelm 1970-72. - Flora og Fauna 79: 53-65.
- Hansen, K. 1975: Hjelm fuglestation 1974. - Feltornithologen 17: 78-81.
- Hansen, K. 1976a: Tornsangeren på Hjelm. - Dupl. rapp. 41 p.
- Hansen, K. 1976b: Hjelm fuglestation 1975. - Feltornithologen 18: 56-59.
- Hansen, K. 1976c: Hjelm. - Sørvæn 76:1, p. 27-36.
- Hansen, K. 1977: Hjelm fuglestation 1976. - Feltornithologen 19: 52-56.
- Hansen, K. 1979: Sølvmågen. - Skarv Naturforlag. Holte.
- Hansen, K. & Rabøl, J. 1983: Springmigration of the Robin *Erithacus rubecula* on the island Hjelm, Denmark: influences of weather on the emmigration-ratio and the number of immigrating birds. - Rapport fra Fredningsstyrelsen, København.
- Hansen, K. & Sønder, E. 1974: Hjelm fuglestation 1973. - Feltornithologen 16: 46-49.
- Hørning, E. 1982: Hjelm 1982. - Dupl. rapp. 6 p.
- Hørning, E. 1983: Hjelm fuglestation 1983. - Dupl. rapp. 8 p.
- Laursen, K. 1976: Feeding Ecology of the Goldcrest *Regulus regulus* during Spring Migration in Denmark. - Die Vogelwarte 28: 180-190.
- Laursen, K. 1978: Interspecific relationships between some insectivorous passerine species, illustrated by their diet during spring migration. - Ornis Scandinavica 9: 178-192.
- Petersen, F. D. 1976: Changes in numbers of migrants ringed at Danish bird observatories during the years 1966-75. - Dansk orn. Foren. Tidsskr. 70: 17-20.
- Rabøl, J. & Hansen, K. 1978: Environmental Variables and the Nightly Emmigration-ratio of the Robin *Erithacus rubecula* on the island Hjelm, Denmark. - In: Animal Migration, Navigation and Homing (edit. K. Schmidt-König & W. T. Keeton), Springer Verlag 1978.

Etablering af lokalitet for Bjergsalamander (*Triturus alpestris*)

Af Agnete Bisgaard

(Borgmester Finks Gade 13, 6200 Aabenraa)

With an English summary

I Flora og Fauna 85: 31-32 (1979) beskrev vi (A. Bisgaard, H. Knutz, K. Mikkelsen, U. S. Mikkelsen og L. Weitemeyer) en lokalitet, kaldt »Juvelhullet«, for Bjergsalamander, *Triturus alpestris*. Det er et ca. 6×1,40 m stort vandhul beliggende i udkanten af en bøgeskov. På G. I.'s kort 1: 20.000 var der i området angivet et større vandhul. Dette var imidlertid opfyldt og drænet væk. Vi tog en samtale med gård ejeren, og i 1980 fik vi hans minde til at lade hullet genopstå, hvis det blot kunne gennemføres uden hans medvirken og uden udgifter for ham. En henvendelse til Sønderjyllands amt gav derefter det resultat, at man herfra erklærede sig villig til at påtage sig det rent praktiske og økonomiske ved reetablering af vandhullet, og i januar 1982 blev der udgravet et hul på nogle hundrede kvadratmeter lige i skovkanten og kun få meter fra »Juvelhullet«. Det nye hul kalder vi »Amtshullet« for at mindes den velvilje, man fra amtets side viste os og dyrene.

Vi har undladt at flytte planter og dyr til det nye vandhul, da vi var interesseret i at følge den naturlige succession, og ved gentagne besøg (7 gange i 1982 og 4 gange i 1983) har vi iagttaget og noteret, hvad der var indvandret af sig selv. Vi har hver gang taget planktonprøver samt målt temperatur og vanddybde, ca. 1,5 m fra bredden. I det følgende skal i grove træk beskrives indvandringen - især af de højere planter.

Straks efter snesmeltningen i foråret 1982 fik det nygravede vandhul en rigelig vandforsyning af smeltevand fra omgivelserne. Dammens overflade blev ca. 10×15 m, og vanddybden 60 cm. Denne varierede kun lidt, og ved sidste måling i 1983 var den 48 cm. Temperaturen varierede fra 0° til 19°C.

I forårs månederne, både i 1982 og 1983, har mikroskopiske grønalgler domineret stærkt i vandhullet, sandsynligvis på grund af tilførsel af næringssalte fra de omliggende marker. I løbet af sommeren 1982 blev de rå sider af vandhullet dækket

Fig. 1. Det nygravede vandhul foråret 1982.
(Foto: A. Bisgaard).

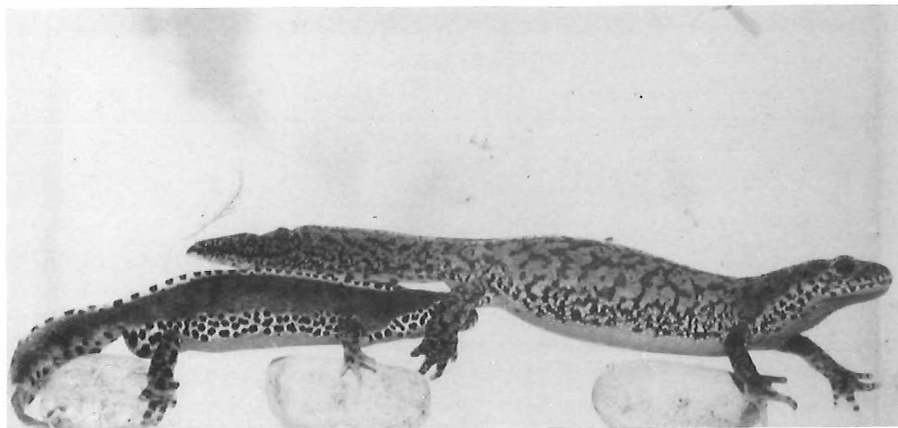

Fig. 2. Han og hun af Bjergsalamander. (Foto: A. Bisgaard).

af græsser, brændenælder og tidsler. I selve vandhullet fandtes de første højere planter ved besøget i september 1982, nemlig Vandstjerne (*Callitriche* sp.) og svage eksemplarer af Kruset Vanddaks (*Potamogeton crispus*). I 1983 havde Vandstjerne dannet smukke runde bevoksnin-ger fordelt over hele vandfladen, og Kruset Vanddaks fandtes almindeligt i kraftige eksemplarer. Manna-Sødgræs (*Glyceria fluitans*) voksede hist og her, og i september sås store blomstrende eksemplarer af Vejbred-Skeblad (*Alisma plantago-aquatica*), et mindre parti af Svømmende Vanddaks (*Potamogeton natans*), og ved bredden Tykbladet Ærenpris (*Veronica beccabunga*) voksede helt ud i vandet.

Dyreplanktonet bestod først kun af infusionsdyr, men ret hurtigt indfandt sig arter af dafnier og vandlopper, og i 1983 kom mange hjuldyr til. Af insekter var der det første år en enkelt art af døgnflue, larver og pupper af myg, bl.a. glansmyg (*Corthra plumicornis*). I 1983 sås desuden damtæger og vandkalve.

Allerede den 15.4. 1982, knap tre måneder efter dammens etablering, fandt vi de første salamandre i vandet, tre hanner og en hun af Bjergsalamander og en hun af

Lille Vandsalamander. I september 1982 var der mange larver af Bjergsalamander, og de største af dem var parate til at gå på land.

Den 20.3. 1983 var der adskillige bjergsalamandre i »Juvelhullet«, men i »Amtshullet« fandt vi kun en enkelt larve af denne art, 48 mm lang og med rester af gæller og halehorn. Den må have overvintret i »Amtshullet«. I maj og juni var der bjergsalamandre i begge vandhuller, og flest i »Amtshullet«. I september var der ligesom året før mange larver af denne art her.

Det var altså lykkedes at få et vandhul retableret og få dyrene, specielt bjergsalamanderen, til at leve og formere sig på denne nye lokalitet. Vi takker gårdens ejer og amtet for deres interesse og velvilje.

SUMMARY

In 1982-83 we succeeded in having an old pond re-established with the result that natural vegetation and fauna immigrated rapidly. After only three months the first adults of *Triturus alpestris* were seen in the new pond, and many larvae of this species were found in 1982. In spring 1983 a 41 mm long larvae of *T. alpestris*, which must have wintered in the new pond, was found, and again many larvae were seen in late summer this year.

Sammenligning af flyvetiden i to populationer af døgnfluen *Baëtis rhodani* (Pict.) (Ephemeroptera)

Af Johs. Bengtsson
(Roldvej 71, Haverslev, 9510 Arden)

INDLEDNING

Under feltarbejdet i forbindelse med forfatterens artikel om æglægningsadfærd og ægklækning hos *Baëtis rhodani* (Bengtsson 1982) blev forekomsten af imagines på lokaliteten registreret. Det viste sig, at mønsteret afveg tydeligt fra, hvad der tidligere er beskrevet af forfatteren fra en kildebæk (Bengtsson 1973).

De væsentligste forskelle mellem de to lokaliteter er forureningstilstanden, vedligeholdelsesindsatsen samt forløbet af vandtemperaturerne over året. Hvor kildebækken er uforurenet og uoprenset, ligesom der ikke slås grøde, har Haverslev Bæk en forureningsgrad på II-(III) (Nordjyllands Amts Vandvæsen in litt.) og er udsat for årlig oprensning og grødeskæ-

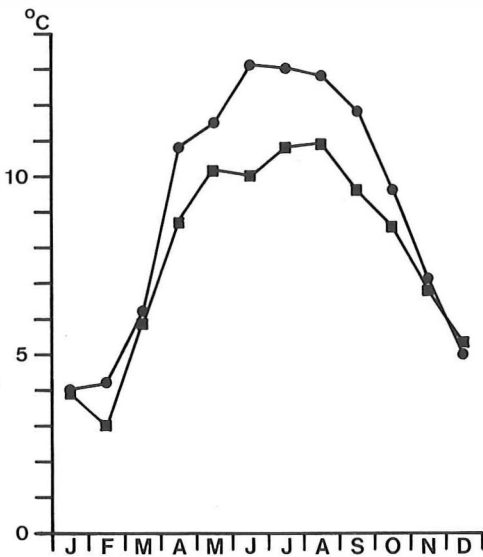

Fig. 1. Middelvandtemperaturer i kildebækken (■—■) og Haverslev Bæk (●—●).

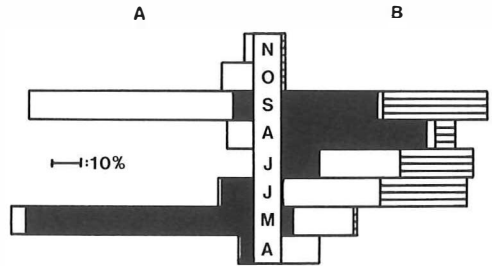

Fig. 2. Fordelingen af fundne *Baëtis rhodani* imagines i A kildebækken (sort: 1971 og hvid: 1972) samt imagines og ægmasser i B Haverslev Bæk (sort: 1980, hvid: 1981 og linjer: ægmasser 1981).

ring. Temperaturkurverne fra de to lokaliteter er omtrent sammenfaldende november-marts, mens temperaturerne i Haverslev Bæk overstiger temperaturerne i kildebækken med 2-3°C i sommermånederne (fig. 1).

RESULTATER

I kildebækken er der en tydelig adskillelse af de to årlige generationers flyvetid, idet vintergenerationens flyvetid er april-juni med maximum i maj og sommergenerationens august-november med maximum i september. I juli er der ikke fundet imagines.

I Haverslev Bæk overlapper de to generationers flyvetid hinanden. Vintergenerationens imagines har maximumsklækning maj-juni og sommergenerationens august-september. Der er fundet imagines hver måned april-september og ægmasser maj-november. (Metode se Bengtsson 1982). Imagines forekommer således alle måneder april-november. (se fig. 2).

En lignende overlappning af de to generationers flyvetid er sommeren 1972 fundet i

Sønderup Å (Bengtsson 1973 s. 33), som ligner Haverslev Bæk hvad angår forureningstilstand og vedligeholdelsesindsats.

Vandets middel-maximumstemperatur er her ca. 17°C (juli-august). Det tyder på, at den observerede forskel i flyvetidens forløb på forskellige lokaliteter kan udløses af forskelle i vandtemperaturen. Det kunne være interessant at få nærmere be-

lyst, om arten virkelig reagerer så fleksibelt på sådanne forskelle som ovenstående antyder, eller om årsagerne er andre.

LITTERATUR

Bengtsson, J., 1973: Vækst og livscyklus hos *Baëtis rhodani* (Pict.) (Ephemeroptera). - Flora og Fauna 79: 32-34.

Bengtsson, J., 1982: Æglægning, adfærd og ægklækning hos døgnfluen *Baëtis rhodani* (Pict.) (Ephemeroptera). - Flora og Fauna 88: 27-34.

Boganmeldelser

Eigil Holm: Lærebog i biavl. Autoriseret af Danmarks Biavlerforening. 184 sider. 230 illustrationer. Pris kr. 167,00 (dog kr. 125,00 for medlemmer af Danmarks Biavlerforening). Eigil Holms Forlag. Gedved 1983. ISBN 87-980845-3-4.

Med Eigil Holms bog er der kommet en værdig af-løser for »Håndbog i biavl« fra 1944.

I koncentreret og letfatteligt sprog gennemgås i detaljer alle oplysninger, der har interesse i det daglige arbejde med biavl. Bogen er overordentlig velillustreret med tegninger og fotografier, hvorved stoffet bliver endnu nemmere at forstå. Udpluk af de 19 kapitelloverskrifter viser, hvor omfattende bogen er: Kap. 2: Biens bygning og funktion, Kap. 3: Bisamfundet, Kap. 5 og 6: Honning, voks, propolis og andre biavlsprodukter, Kap. 9: Sygdomme, skadedyr og forgiftninger, Kap. 10-13: Året rundt i bigården, Kap. 16: Forsikringer, økonomi og regnskab, Kap. 17: Biavlens organisation. Bogen afsluttes med et vigtigt Tillæg med bl.a. Nyttige adresser, Lovgivning om bier og biavl, litteratur og et stikordsregister.

Med bogen i hånden er man hjulpet godt igennem alle problemer i det daglige arbejde med bier på nær eet punkt: Den praktiske biavl, der selv vil i gang med at bygge stader, savner fuldstændig arbejdsstegninger med mål, der gør, at han kan gå i gang. Arbejdsstegninger må indhentes hos forhandlere i biavlsmateriel, eller man kan tage udgangspunkt i »Håndbog i biavl«.

Dispositionsmæssigt kunne man have givet mere plads til praktiske oplysninger som disse, og måske så til gengæld i mindre grad henfalde til detaljerede oplysninger om biernes opbygning og funktion, som næppe har den store betydning hverken for nybegynderen eller for det daglige arbejde med bier.

Den korte plads - 3 sider - der er levnet til kapitel 18 og 19: »Om at lave forsøg«, og »Biavlens historie«

gør endvidere, at disse emner er meget sporadisk behandlet.

Peter Gjelstrup

G. Preuschen m.fl.: Økologisk planteavl. 144 s./h ill. Pris kr. 98,00. Skarv Naturforlag. Holte 1983. ISBN 87-7545-090-9.

Dette bind af Skarv's nye landbrugsserie er oversat til dansk af Helle Drescher og Troels V. Østergaard. Sidstnævnte er også seriens redaktør. Forfatteren påpeger, at det traditionelle landbrug på mange måder har haft uheldige følger. Dårlig jordbearbejdning, monokulturer og overgræsning har medført, at store områder jorden over er golde og ørkenagtige. Nedsivede rester af kunstgødning og sprøjtemidler er en fare for drikkevandet. Dette er baggrunden for at tage økologisk planteavl op i et forsøg på at forbedre miljøet og på at skaffe føde nok til jordens befolkning. Økologisk planteavl beskrives både teoretisk og praktisk i denne bog, der indeholder mange kontroversielle synspunkter og store fremtidsperspektiver.

E.N.

Flemming Schiøtte: Det rimelige hønsehold. 128 s. Mange s/h ill. Pris kr. 89,00. Skarv Naturforlag. Holte 1983. ISBN 87-7545-110-7.

Forfatteren karakteriserer det industrialiserede hønsehold, f.eks. burdriften, som urimeligt set i relation til hønsenes naturlige adfærd. Som grundlag for at give tamhønsene mere rimelige forhold at leve under beskrives deres adfærd, således som nyere etologiske undersøgelser har klarlagt den. Derefter videregiver han sine egne erfaringer med hensyn til hønsehold. Han omtaler racevalg, flokkens størrelse og sammensætning, ernæring, kyllingepodræt m.v.

Desuden fortæller han om hønsehusets indretning, om hønseenes sygdomme, og om hønseholdets økonomi. Bogens grundholdning er den, at vi må indrette vort husdyrhold på dyrenes betingelser. Denne holdning er sympatisk og i sidste ende nok også den, der giver det bedste udbytte.

E. N.

W. J. Wolff (red.): *Ecology of the Wadden Sea*. Bd. 1-3. 2066 sider. 5 kortbilag i mappe. 736 ill. Pris Hfl. 195 Dkr. 630. A. A. Balkmena. Rotterdam 1983. ISBN 90-6191-062-5.

Vadehavet ud for Danmarks, Tysklands og Hollands kyster er Europas største marine vådområde. Det er dermed også det vigtigste opvækstområde for Nordsøens fisk og krebsdyr, og dets fødereserver tiltrækker hver sæson millioner af trækfugle fra det meste af den nordlige halvkugle. Dets værdi for fiskemængden i Nordsøen og for trækfuglenes overlevelsesmuligheder er så kolossal, at det må beskyttes mod ethvert utidigt indgreb. Men Vadehavets beliggenhed ved tre lande, hvis ekspanderende industri æder hensynsløst ind på alle naturlige miljøer, indebærer en meget stor risiko for dets fremtid. Derfor nedsattes i 1965 i Holland en arbejdsgruppe af videnskabsmænd med henblik på den fremtidige forvaltning af Vadehavet. I 1970 udvidedes gruppen med tyske og danske specialister. Nu foreligger den samlede rapport fra gruppen i tre tykke bind, spækket med kendsgerninger i form af tekst, tabeller og figurer. Jeg skal ikke vove mig ud i den håbløse opgave at referere værkets indhold, endsize kritisk bedømme det, men blot nøjes med at nævne de 11 afsnit: Geomorfologi. Hydrografi. Vadehavets flora og vegetation. Invertebrater. Fisk og fiskeri. Fugle. Pattedyr. Forurening. Øernes flora og vegetation. Øernes fauna. Naturforvaltning og fysisk planlægning. Værket indeholder så meget basismateriale af betydning for miljøplanlægning både med henblik på Vadehavet og generelt, at man må håbe, at det anskaffes ikke blot af fagbiblioteker, men også af større centralbiblioteker og ikke mindst af amternes og kommunernes miljøforvaltninger.

E. N.

Tommy Dybbro: *Nyt fra fuglenes verden*. 112 sider. 43 sorthvide fotos. Pris kr. 88,00. DOF Forlag. København 1983. ISBN 87-87604-17-5.

For et par år siden udsendte Dansk Ornithologisk Forening en samling af Tommy Dybbros indlæg i radioens spørgeprogram *Lexicon*. Nu foreligger en ny samling med 33 af de nyeste svar vedrørende fugle. På denne måde får vi på prisværdig kort tid ny viden om fugle gjort tilgængelig for menige fugleinteresserede. Mange gode fotografier i tilknytning til de behandlede emner illustrerer bogen.

E. N.

Gerald & Lee Durrell: *Min naturbog. Håndbog for naturvenner*. 320 sider. Rigt illustreret i sorthvid og farver. Pris kr. 298,00. P. Haase & Søns Forlag. København 1983. ISBN 87-559-0597-8.

Ægteparret Lee og Gerald Durrell ønsker gennem denne bog at give den iverige, men uerfarne naturelsker en hånds-rækning, som de selv kunne have haft brug for, da de i en tidlig alder begyndte at studere naturen, han på Korfu og hun i USA. På de første 240 sider gennemgås de forskellige landskabstyper med deres planter og dyr og med mange anvisninger på, hvordan man kan studere disse. Resten af bogen indeholder en række tekniske tips med hensyn til indsamling, bestemmelse og konservering af naturgenstande samt anvisninger på, hvordan man kan dyrke forskellige planter og holde levende dyr i fangenskab. Teksten er medrivende og rigt illustreret, og skønt bogen er beregnet som håndbog for studier i naturen, kan man udmærket sætte sig hen i lænestolen og læse den med stor fornøjelse. Faglige småfejl er vanskelige at undgå ved gennemgangen af et så omfattende stof, og det er da også lykkedes forfatteren (eller oversætterten) at indbygge et par stykker i denne bog. Men i det store og hele synes den faglig for-svarlig og velegnet til sit formål.

E. N.

Kai Curry-Lindahl: *Slaget om Lappland*. 120 sider. 20 illustrationer. Pris ikke opgivet. AWE/GEBERS. Stockholm 1983. ISBN 91-20-07015-2.

Denne bog er et lidenskabeligt opgør med den svenske regering, der gennem mere end 40 år har tilladt en hensynsløs udnyttelse af Lapplands store naturrigdomme. Skove ryddes, og fremmede træarter plantes ind. Elvene reguleres og opstemmes, så vandkraften kan omsættes til elektricitet. Man lader hånt om tidligere fredninger, og nationalparker, der oprettedes for mange år siden, inddrages helt eller delvis til erhvervs-mæssig udnyttelse. Regeringen giver rundhåndet tilladelse til »Domänstyrelsen« og »Vattenfallstyrelsen«, de to myndigheder, der planlægger og igangsætter anvendelsen af de råstoffer og den energi, der naturligt forekommer i Sverige. Resultatet for Lapplands vekomende er ødelæggelse af uerstattelig natur. Kun få uforstyrrede områder er tilbage, og faren for indgreb over for disse er overhængende. K. Curry-Lindahl, der har et stort personligt kendskab til naturreservater og nationalparker jorden over, fremhæver den forskel, der er på det rige Sveriges ufornuftige sløseri med naturen og de fattige u-landes påpasselighed med, at intet og ingen må forstyrre deres nationalparker. Forfatterens konklusioner er vel nærmest den, at slaget om Lappland er tabt, og han kalder sidste kapitel »Farväl Lappland!« Det er forstemmende læsning.

E. N.

Kaj Boldt: Kokos - et naturprodukt. 48 sider. Ill. i s/h og farver. Pris kr. 64,50. Skarv. Holte 1983. ISBN 87-7545-84-4.

I billeder og tekst beskrives kokospalmen, dens udbredelse og vækstbetingelser, og især de produkter, man udvinder af palmen. Dens betydning for lokalbefolkningen fremhæves, ligesom der fortælleres om dens produkters anvendelse som råvare for i-landenes industri. Bogen er beregnet for orienteringstimerne i skolen; men den kan også læses med fornøjelse af andre, der er interesseret i denne gamle kulturplante.

E.N.

Sven Erik Jørgensen: Livet på lavt vand. 64 sider. 90 farvefotos. Pris kr. 74,50. Skarv. Holte 1983. ISBN 87-7545-066-6.

Denne let læste skildring af livet på lavt vand er illustreret med en række smukke og interessante fotos taget med undervandskamera i Kattegat og Århusbugten. Disse billeder overbeviser om, at man ikke behøver at rejse til tropiske have for at få et indblik i havets forunderlige og farverige eventyr-verden.

E.N.

Elvig Hansen: Bladet - en miniøkologi. 64 sider. Ca. 90 farveill. og 20 s/h ill. Pris kr. 59,50. Skarv. Holte 1980. ISBN 87-87581-52-3.

G. Jensen & J. Jørgensen: Opgaver til Bladet - en miniøkologi. 32 sider. Pris kr. 39,50 pr. 5 stk. Skarv. Holte 1982. ISBN 87-7545-070-4.

G. Jensen & J. Jørgensen: Lærervejledning til Bladet - en miniøkologi. 56 sider. Pris kr. 39,50. Skarv. Holte 1982. ISBN 87-7545-072-0.

I en kortfattet tekst og ved hjælp af en række pragtfulde farvefotos har Elvig Hansen i denne bog belyst, hvad der sker med birketræets blade gennem en vækstperiode. Samtidig fortæller han om de dyr, der lever på og af bladene. Bogen forklarer dermed på en letforståelig og anskuelig måde adskillige biologiske processer og økologiske problemer. Kortfattedheden nærmer sig enkelte steder det unøjagtige. Men stort set er det en udmærket tekst. Til denne udgivelse fra 1980 har Gunnar Jensen og Jørn Jørgensen nu føjet et opgavesæt og en lærervejledning, der sammen med »Bladet« som grundbog kan finde alternativ anvendelse i biologiundervisningen på 5.-7. klassetrin.

E.N.

John G. Larsson: Fra »urhøns« til burhøns. 64 sider. Ill. i s/h. Pris kr. 69,50. Skarv. Holte 1982. ISBN 87-7545-042-9.

Bogen fortæller om hønsenes naturlige adfærd og biologi, og den beskriver udviklingen fra junglehønen til vore dages hønsehold. Derved bliver den også et alvorligt indlæg i den løbende burhønsedebat.

E.N.

Gert Wiland: Historien om en ædelsten. 32 sider. Ill. i farver. Pris kr. 59,50. Skarv. Holte 1982. ISBN 87-7545-034-8.

I dette bind af Skarvs naturproduktserie følges en safir fra den vaskes ud i en ædelstensgrube i Sri Lanka, til den ligger i butikken hos en europæisk juveler. Vi får samtidig et indblik i de barske vilkår, der hersker ved minedriften i et u-land, og i de økonomiske forhold ved handelen med ædelsten. Desuden beskriver bogen metoderne i et tusind år gammelt håndværk, der nu er ved at forsvinde.

E.N.

Niels Bolwig: Fra myg til elefanter. 128 sider. Illustreret. Pris kr. 98,00. Skarv Naturforlag. Holte 1983. ISBN 87-7545-112-3.

Den danske zoolog Niels Bolwig, der i mange år underviste ved universiteter i Afrika og USA, fortæller i denne bog om sine oplevelser med dyr. Han begyndte som entomolog og skrev disputas om sanseorganer hos fluelarver. Men efterhånden blev han så fascineret af pattedyrenes adfærd, at han gik over til helt at studere disse dyr, og han blev i særlig grad kendt som forsker af abers adfærd. Et helt livs erfaringer med dyrestudier giver han videre i denne lille bog, der er let læst samtidig med, at den giver et vigtigt indlæg i diskussionen om forholdet mellem dyr og mennesker. Bogen er illustreret med forfatterens egne tegninger.

E. N.

Fra tidsskriftshylden

BIO-NYT. Årgang 1983. 10 numre pr. årgang. Pris kr. 100,00. Giro 735 87 25, BIO-NYT, Falkonergårdsvej 4, 1959 København V.

Tidsskriftet orienterer om nyheder inden for biologi, medicin, natur og miljø med hovedvægten lagt på emner af almen interesse. De refererede kilder oplyses omhyggeligt, så den mere interesserede kan få uddybet de behandlede emner ved at gå til originallitteraturen. Af årgangen kan nævnes et temanummer om gensplejsning, en beskrivelse af den nye sygdom AIDS, samt over 70 andre større og mindre artikler.

Natur og Miljø. Årgang 1983. 4 numre pr. årgang. Medlemskontingent kr. 90,00. Udgivet af Danmarks Naturfredningsforening, Rådhusstræde 15, 1466 København K.

Foruden en fortsat gennemgang af foreningens virksomhed på mange områder indeholder bladet artikler om danske landskaber med deres planter og dyr, alle rigt illustreret i sort-hvid og farver. Fredningsprocedurer gennemgås, og foranstaltninger til bevarelse og pleje af interessant og sårbar dansk natur beskrives. I debatspalten kommer mange meninger til udtryk. Af årets artikler skal fremhæves de værdifulde indlæg om pleje af særligt truede miljøer:

heder og moser. Tidsskriftet er uundværligt for mennesker, der interesserer sig for dansk natur.

Natur og Museum. Årgang 1983. 4 numre pr. årgang. Pris kr. 65,00. Udgivet af Naturhistorisk Museum, Universitetsparken, 8000 Århus C.

Naturhistorisk Museums småskriftserie *Natur og Museum* er ikke noget egentligt tidsskrift, men det udkommer nu så regelmæssigt, at det må omtales under denne rubrik. Hvert hæfte indeholder et afsluttet emne hentet fra de områder museet beskæftiger sig med. Titlerne i årgang 22 er *Jan Kjærgaard Jensen: Danmarks Krybdyr*, *Torben Gang Rasmussen: Giftige Svampe*, *Peter Gjelstrup: Mider i Hus og Have*, og *Palle Johnsen: Snylteorme i Mennesket*. Bortset fra førstnævnte er emnerne ikke så lidt makabre. I hæftet om giftige svampe findes således ikke mindre end 39 dødningshoveder! Sengemider og fnatmider kan nok få det til at krible hist og her, og indvoldsormene giver andre fornemmelser. Men klogere på naturen bliver man ved at studere disse letforståelige småskrifter, der behandler emnerne fagligt forsvarligt og så grundigt, som det nu kan lade sig gøre på de små

30 sider, der er til rådighed for de dygtige og meget vidende forfattere. Mange velvalgte tegninger og fotografier i s/h og farver er med til at gøre fremstillingen levende og anskuelig.

Levende natur. Tidsskriftet for international naturbevarelse. 4 numre pr. årgang. Pris kr. 80,00. Udgivet af Verdensnaturfonden, WWF, H. C. Andersens Boulevard 31, 1553 København V.

Den danske afdeling af World Wildlife Fund, Verdensnaturfonden, har hidtil udgivet et mindre blad, *Pandanyt*. Dette er nu erstattet af det større *Levende natur*. Udvidelsen er sket for at få plads til alle naturrelevante nyheder, som strømmer ind fra hele verden. Især er man interesseret i at fortælle om baggrunden for den globale miljøkrise og om resultaterne af de forskningsprogrammer, der finansieres af fonden. Gennemlæsningen af første årgang af det nye blad viser, hvor alsidigt det behandler miljøproblemerne, og *Levende natur* må sikkert fremtidigt betragtes som en nødvendig pendant til ovennævnte *Natur og Miljø*, der tager sig af de danske miljøproblemer.

Aktuelt

Fænologiundersøgelse af vårens komme

I marts 1984 starter landsforeningen *Natur og Ungdom* en fænologiundersøgelse, d.v.s. en registrering af, hvornår vårbebuderne dukker op her i landet. Også *Flora og Fauna's* læsere er velkomne til at deltage i undersøgelsen, der dækker hele landet. Undersøgelsens rapportskema rummer 30 plante- og dyrearter. I udvælgelsen af disse er det tilstræbt, at de er så let genkendelige som muligt, og almindelige i en så stor del af landet som muligt.

Alle deltagerne vil efter undersøgelsens afslutning få tilsendt en rapport over resultaterne. Skemaer med en udførlig vejledning kan rekvireres fra:

Natur og Ungdom, Rådhusstræde 5, 1466 København K. (01 - 15 86 17), eller *Natur og Ungdom*, Klostermøllen, Klostermøllevej 48 A, 8660 Skanderborg (05 - 78 20 44).

Det grønne kontaktudvalg

En række landsdækkende foreninger, som arbejder for bevarelse af den danske natur, har på et møde i København den 24. november 1983 besluttet at gå

sammen i et grønt kontaktudvalg. Formålet er at styrke og koordinere arbejdet for en mere effektiv og konsekvent beskyttelse af naturen og dens oprindelige flora og fauna. Sekretariatet har foreløbig adresse: Danmarks Naturfredningsforening, Frederiksborg Runddel 1, 2000 København F.

Bestemmelsesværker over planter og dyr - en katalog

Danmarks Biblioteksskole har udsendt en katalog, der indeholder 1410 titler på bestemmelsesværker (felthåndbøger), der findes i det danske biblioteksvæsen. »Katalogen medtager titler på de nordiske sprog samt tysk og engelsk, der er udkommet mellem 1930 og 1981, og som emnemæssigt dækker vilde planter og dyr fra alverdens lande og havområder samt andre specielle naturtyper/biotoper« oplyses det i en udsendt pjeces. I katalogen kan man bl.a. se, i hvilke biblioteker de pågældende værker befinder sig. Man må formode, at alle større biblioteker anskaffer denne katalog. Men man kan også selv købe den til en pris af kr. 122,00 ved henvendelse til Danmarks Biblioteksskole, Birketinget 6, 2300 København S.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kjeld Hansen: Fuglene på Hjelm 1970-83	3
Agnete Bisgaard: Etablering af lokalitet for Bjergsalamander (<i>Triturus alpestris</i>)	25
Johs. Bengtsson: Sammenligning af flyvetiden i to populationer af døgnfluen <i>Baëtis rhodani</i> (Pict.)	27
Boganmeldelser	28, 29, 30, 31
Aktuelt	31

Manuskriptets udformning m.v.

Manuskriptet afleveres maskinskrevet med dobbelt linieafstand og bred venstremargin. Latinske slægts- og artsnavne understreges. Som illustrationer kan anvendes gode sorthvide fotografier og tegninger udført med sort tusch på hvidt tegnepapir. Til bogstaver og tal på figurerne kan anvendes påføringstegn, f.eks. »Letraset«. Eventuelle tabeller skal være enkle og overskuelige og gerne udført, så de kan affotograferes direkte til brug i satsen. Ved fremstilling af tegninger og opstilling af tabeller må der tages hensyn til bladets format. Figurerne reproduceres i bredderne: 63 mm, 90 mm eller 135 mm. Originalerne bør være noget større. Figurer og tabeller afleveres på særskilte ark. Det samme gælder figur- og tabeltekster.

Citater angives i teksten med forfatternavn og årstal (eks.: Knudsen 1955). Den anvendte litteratur samles i en liste med de citerede forfattere nævnt i alfabetisk rækkefølge efter følgende mønster:

Knudsen, V. S., 1955: Afvigende sommerfugleformer 4. - Flora og Fauna 61: 25-39.

Forfatteren får tilsendt spaltekorrektur, der rettes og returneres til redaktionen omgående. Rettelser mod manuskriptet kan forlanges betalt af forfatteren. Om ønskes kan forfatteren til større artikler få 50 særtryk gratis.

Formændene for de foreninger, der har FLORA og FAUNA som medlemsblad:

Jylland: museumsinspektør, dr. phil. *Poul Bondesen*, Naturhistorisk Museum,
Universitetsparken, 8000 Århus C.

Sjælland: overlærer *Evald Larsen*, Vermehrensvej 8, 4100 Ringsted.

Lolland-Falster: boghandler *Erik Pontoppidan*, Sundtoften 230, 4800 Nykøbing F.

Fyn: Knud Knudsen, Birgits Allé 15, 5250 Odense SV.